

2486

Նոր բերականությունը արդի
հայերեն լեզվի: Առարկան
դասերային. Ե-տար
Կ. Պոլս 1929

491.99-5

9-14

2010

199
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲՅԱՆ ԳՐԱՏԱՆ
(ՅԱԶՈՐԴ Պ. ՊԱԼԵՆՏ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԴԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԿԵԼԵԿԱ ԳՐԱՏՈՒՆ
97 LEXINGTON AVE.
NEW YORK, N. Y.

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲ

Ե. ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր Բարգմանած, հետեւողութեամբ պատրաստուած եւ ինքնուրոյն
հատուածներու արտատպութեան իրաւունքը վերապահուած է:

Մեր Բարիկի
Մաննաճիւղին հասցէն
P. BALENTZ
Faub. St. Martin
S (10 e)

Կ. ՊՈԼԻՍ
ԴՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲՅԱՆ
1929

191.99-5

9-14

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԱՆ ԳՐԱՏԱՆ
(ՅԱԶՈՐԴ Պ. ՊԱԼԵՆՑԻ)

491.99-5

9-14

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԿԻԼԿԻԱ ԳՐԱՏՈՒՆ

97 LEXINGTON AVE.

NEW YORK, N. Y.

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

Ե. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր թարգմանած, հետևողութեամբ պատրաստուած եւ ինքնուրոյն
հատուածներու արտատպութեան իրաւունքը վերապահուած է:

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԱՆ

1929

2002

30486-42

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ «ՍԷԼԱՄԷՔ»

ԴԱՆԻԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Պայպը Հաուզ Թիւ 2, Ֆինճանճըլար Եօզուշու, Կ. Պոլիս

4575-55

13496-58

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՌԵՐԸ

Դիլագիր

ԱՐԳԴԵՂԵԼԹԺԻԼԽԾԿԶԶԶ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՌՍՎՏՐՑ

ԻՓՔՕՖ

Բոլորգիր

ԱՐԳԴԵՂԵԼԹԺԻԼԽԾԿԶԶԶ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՌՍՎՏՐԳ

ԼՓՔՕՖ

Նեղագիր

ԱՐԳԴԵՂԵԼԹԺԻԼԽԾԿԶԶԶ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՌՍՎՏՐԳ

ԼՓՔՕՖ

82-ՉԵԽԵՐ

ԴԱՍ. — ԼԵԶՈՒԻՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

1. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզունն չեն խօսիլ ամէն ազգ իրենն յատուկ լեզունն ունի:
2. — Հայերը կը խօսին Հայերէն որ իրենց մայրենի լեզունն է:
3. — Հայ լեզուի ֆերականութիւնը կը սորվեցնէ Հայերէնը անսխալ խօսիլ և գրել:
4. — Գրելու և խօսելու համար կը գործածուին բառեր. այսպէս՝ երբոր րսենք «գարուն եկաւ», կը գործածենք երկու բառ գարուն և եկաւ:
5. — Բառերը կը կազմուին ձայներէ. այսպէս՝ գարուն բառը կազմուած է հինգ ձայներէ. գ-ա-ր-ու-ն:
6. — Մէկ կամ աւելի ձայներ երբոր մէկ հնչումով կ'արտասանուին, վանկ կը կազմեն. այսպէս՝ ձի մէկ վանկ է. դա-րակ՝ երկու վանկ է ա-դա-ջակ՝ երեք վանկ է:
7. — Ձայները գրելու նշանները կը կոչուին Տառ կամ գիր:

Հարցարան. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզունն կը խօսին. — Հայերը ի՞նչ լեզու կը խօսին. — Հայ լեզուի քերականութիւնը ի՞նչ կը սորվեցնէ. — Խօսելու եւ գրելու համար ի՞նչնր կը գործածուին, օրինակով բացատրէ. — Ի՞նչ է վանկը. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է տառ կամ գիրը:

Հրահանգ 1. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, իւրաքանչիւրին առջեւ գրելով թէ քանի՞ ձայնէ բաղկացած է:

Վարդ, սիւն, գուն, ցնորհ, հրեցակ, գրասեղան, պաշ, հնոց, մեծաղ, պարանոց, արիւն, սուրհանդակ, գիտօրին, հիացում, հայ, հաւաքածոյ, յանդիմանութիւն, հսկայ, գուարք, արեւելք, հաճիւ, նամուար, լոյս:

Օրինակ. — Վարդ, 4 ձայն. — սիւն, 3 ձայն. — հսկայ, 4 ձայն, եւն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԲԱՐԻ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Վահրամ եօ թը տա րե կան է: Շատ լաւ կըրայ խօսիլ: Ամէն օր դպրոց կ'երթայ: Արդէն իսկ գիտէ կարգալ իր ընթերցարանին սիրուն պատմութիւնները: Գիրք րե լաւ ալ ս կը սաւ: Վահրամ ստուգիւ բարի աշակերտ մըն է: Դպրոցին և դասերուն տուած է իր բոլոր ուշադրութիւնը: Իր դաստիարակն ու ծնողքը գոհ են իր մէջ:

Խօսակցութիւն. — Վահրամ քանի՞ տարեկան է. — Տարուան մէջ քանի՞ օր կայ, քանի՞ ամիս, քանի՞ շաբաթ. — Վահրամ խօսիլ գիտէ. — Ամէն օր մըր կ'երթայ. — Վահրամ կարդալ գիտէ. — Ի՞նչ կը կարդայ. — Վահրամ գրել ալ գիտէ. — Գրելու համար ի՞նչ րաներ պէտք են. — Վահրամ ի՞նչպիսի աշակերտ մըն է. — Ի՞նչ րաներու տուած է ուշադրութիւնը. — Որո՞նք գոհ են իրմէ:

Հրահանգ 2. — Կարդացէ՛ք վերի հատուածը՝ վանկերու բաժանումները զգացնելով. յետոյ զատ զատ ցոյց տուէք պարունակած բառերը:

Հրահանգ 3. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

Մէկ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Շուն, յարդ, լու, սէր, աս, ցաւ, խանդ, փայտ, մեղր, ծալք:

ԵՐԿՈՒ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Գնակ, մամուլ, նամակ, աւագ, կարիք, բանակ, գազան, գեղարդ, քակոյկ, ժանեակ, ասեան, մեակ:

ԵՐԵՔ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Աւսարակ, յիւսարակ, մամուլ, բարեկամ, ուսուցիչ, ապակի, քանակագին, հառազայք, տարակոյտ, յալիսեան:

Հրահանգ 4. — Վերի բառերը բարձրաձայն կարդացէ՛ք՝ վանկերը իրարմէ անջատաբար արտասանելով:

Օրինակ. — Մա-մուլ, յի-սա-սակ, եւն:

ԴԱՅՆԱԴՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԶԱՅՆ ՏԱՌԵՐ

8.— Տառերէն մէկ քանիները պարզ ձայներ են և ինքնին կը հնչուին: Ասոնք են

ա, ե, է, ը, ի, ո, օ:

Այս տառերը ձայնաւոր կը կոչուին:

9.— Շատ մը տառեր առանձին չեն կրնար ձայն տալ, ալ այս ձայնաւորներէն մէկուն միանալու են որպէս զի հնչուին: Ասոնք են:

բ, գ, դ, զ, թ, ժ, լ, խ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, ն, շ, չ, պ, ջ, ռ, ս, վ, տ, ր, ց, փ, ք, ֆ:

Այս գիրերն ալ բաղաձայն կը կոչուին:

10.— Յ և չ տառերն ալ գործածութեան պարագային համեմատ երբեմն կէս ձայնաւոր են, երբեմն բաղաձայն: Ասոնք ալ կ'իտաձայն կը կոչուին:

Այսպէս՝ յ տառը յոյս բառին մէջ կ'իտաձայն, յաւնգ բառին սկիզբը բաղաձայն է. չ տառը ինչո՞ր բառին մէջ կ'իտաձայն, բարոյ՞ բառին մէջ բաղաձայն է:

Հարցարան. — Ո՞ր տառերը ինքնին կը հնչուին. — Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին. — Ո՞ր տառերը առանձին չեն կրնար հնչուիլ. — Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին. — Ո՞ր տառերը կ'իտաձայն են, օրինակներ տուր:

Հրահանգ 5. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ բառերը, յետոյ կարգեցէ՛ր զանոնք, — վանկերն իրարմէ անջատարար արտասանելով:

ԱՌՐՍ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Ձիւնածաղիկ, եպիսկոպոս, եկեղեցի, մասենագիր, լաւախաղաց, երեսփոխան, վաւերական, բարեկենդան, խնամակալ, կանոնաւոր:

ՀԻՆԳ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Մասենադարան, աշխարհագրութիւն, բանասիրական, մատուցող, անձնագրիւթիւն, ստուարագնդաւոր:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱԶՆԻԻ ԸՆԿԵՐԸ

Յա կո բիկ իմ ընկերս է: Մեր տունին քով կը բնակի: Յա ճախ մէկտեղ կը խաղանք: Անցած օր ինծի խաղալիքներ նուիրեց. և բէկ ալ իր շուն չառը փոխառու ինծի: Շքեղ գիրք մը ունի ուրուն պատ կերները կը ցուցնէ ինծի: Երբ դպրոց երթանք կը բռնէ իմ ձեռքէս, իմ կողովս տանելու կ'օգնէ, և եթէ յարձակում մը ըլլայ վրաս, զիս կը պաշտ պահէ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ է ընկերդ. — Ո՞ր կը բնակի. — Միասին ի՞նչ կ'ընէք. — Ինչե՞ր տուաւ քզի անցած օր եւ երէկ. — Ի՞նչ խաղալիքներ զիտէք. — Յակորիկ ի՞նչ ունի. — Անոր գիրքին մէջ ինչե՞ր կ'ան. — Դպրոց երթալու ատեն Յակորիկ ի՞նչ օգնութիւններ կ'ընէ քզի. — Յակորիկ ի՞նչպիսի ընկեր մըն է:

Հրահանգ 6. — Կարդացէ՛ր վերի հատուածը եւ պարունակած բառերուն բանեկա՛ն վանկէ բաղկացած ըլլալը որոշեցէ՛ր քերանացի:

Հրահանգ 7. — Հետեւեալ բառերուն ձայնաւոր եւ բաղաձայն տառերը որոշեցէ՛ր քերանացի:

Բան, գազար, դրօշակ, գէնֆ, քակ, միս, լաւան, խորխորատ, ծովակ, կրօնֆ, հրաման, ձող, հաճանք, մեղք, հաւմ, շողակն, չար, պիսակ, ջեմֆ, սահան, սառ, վերֆ, սառ, քմբի, ցանց, փափաֆ:

Հրահանգ 8. — Քերանացի որոշեցէ՛ր թէ հետեւեալ բառերուն մէջ յ եւ չ բաղաձայն են թէ կ'իտաձայն:

Դալլ, յարգ, հուր, բաւական, գոյն, գոյական, մեծալարգ, փայ, ալիւ, հարաւ, յեամ, խոյ, հայ, գալուստ:

Հրահանգ 9. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը մէյմէկ բաղաձայն աւելցնելով նոր բառեր կազմեցէ՛ր ու գրեցէ՛ր:

Աղ, անձ, ակ, եղ, էգ, եսֆ, իր, ով, որդ, օղ, ոյծ:

ԴԱՍ. — ԽՕՍԲ ԵՒ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

11.— Որ և է բառ ինքնին ամբողջ մտածում մը չի կրնար արտայայտել. օրինակ՝

Վարդ բառ մըն է որ կը նշանակէ ամէնուս ծանօթ հոտաւէտ ծաղիկը, բայց երբ վարդին վրայ բան մը խորհիմ և յայտնել ուղեմ, պէտք է որ քանի մը բառեր քովէ քով դնեմ և ըսեմ.

«Ծաղիկներուն մէջ վարդը շատ կը սիրեմ»:

12.— Քանի մը բառեր իրարու քով դնելով ալ գարծեալ իմաստ մը չի յայտնուիր, եթէ բառերն ուղիղ չարուած չեն. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «Չորս ունի տարի եղանակ». ասիկա խօսք չըլլար, որովհետեւ իմաստ մը չի յայտնիր, բայց երբոր բառերուն շարքը չտկենք և ըսենք՝ «Տարին չորս եղանակ ունի», այն ատեն իմաստ կու տայ:

13.— Երբոր քանի մը բառեր ուղիղ չարքով իրարու քով դրուած են, ամբողջ մտածում մը յայտնելու համար, կը կոչուին խօսք:

Հարցարան.— Մէկ բառով ամբողջ մտածում մը կրնա՞յ արտայայտուիլ. — Օրինակով մը բացատրէ. — Բառերն իրարու քով դնելով իմաստ մը չի՞ յայտնուիր. — Ուրեմն ի՞նչպէս կը յայտնուի. — Օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է խօսքը:

Հրահանգ 10.— Հետեւեալ բաղաձայններուն մէջտեղը մէյմէկ ծայնաւոր դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Գ—գ, ս—դ, գ—բ, լ—բ, խ—ս, ծ—ն, հ—ւ, ձ—գ, ք—բ, մ—ս, ւ—բ, ց—դ, չ—բ:

Հրահանգ 11.— Հետեւեալներուն սկիզբի բաղաձայնները փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Փող, բամակ, հայր, լսւր, բուն, մարախ, բոյլ, լայն, շիւսկ:

Օրինակ. — Փող, հող, եւն:

ԱՐՏԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԹԷՆԵՒ ՊԶՏԻԿ ԵՄ

Ես ծնողքիս ի՞նչ ընել կրնայի,
Դեռ շատ պզտիկ եմ, ո՞հ, դեռ շատ պզտիկ. . .

Բայց ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէ իմ սրտիկ,
— Պիտի սիրեմ յոյժ մայրիկն իմ բարի,

Կրնամ զինք սիրել, թէեւ եմ պզտիկ:

Ու դեռ աւելի ի՞նչ կրնայի ես,

— Սա՛ թէ դպրոցին մէջ ուր եմ այժմիկ

Ըլլալ հնազանդ, խելօք հանդարտիկ

Ու միշտ ուշադիր դասերուս: Ա՛յսպէս

Կրնամ ես ըլլալ, թէեւ եմ պզտիկ:

Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ՌԱԳԻՉՊՈՆ

Հրահանգ 12.— Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բառերը գտնելով՝ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի.

Այն որուն աչքը չի տեսներ, որուն ականջը չի լսեր, որքեալ չի կրնար խօսիլ, որուն մէկ ոտքը կտրու է, որուն ծնողքը մեռած է, որուն գլուխը մազ չկայ, որուն կռնակը դուրս ցցուած է, որուն հասակը ցաւ կտրու է, որուն ամուսինը մեռած է:

Հրահանգ 13.— Հետեւեալ բառերէն յարմարաւորներով լրացուցէք վարի խօսքերը:

Գարբինք, ժամագործք, տապալիք, կոշկակարք, ջուլհակը, բուսք, դերձակը, փայտահար, բեռնակիրք:

. . . կոշիկ կը կտրէ: — . . . ժամացոյց կը շինէ: — . . . կղպանք կը դարբնէ: — . . . գիւրք կը տալ: — . . . հագուստ կը կտրէ: — . . . բեռ կը կրէ: — . . . փայտ կը կտրէ: — . . . եղիկ ամաններ կը շինէ: — . . . կերպաս կը գործէ:

Հրահանգ 14.— Օրինակեցէ՛ք հետագայ բառերը՝ վանկերը զատելով իրարմէ օրինակին պէս:

Գլուխ, աչք, բերան, կզակ, այտ, ծոծրակ, ականջ, բազուկ, ուս, ձեռք, ստամոքս, սրովայն, սրունք, ազդր, անուր, ոտք:

Օրինակ. — Գլուխ, եւն:

ԴԱՍ. — ԽՕՍՔԻՆ ՈՒՂԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

14. — Խօսքը կրնայ ըլլալ գրաւոր եւ բերանացի:
15. — Բառ մը կամ խօսք մը գրելու ատեն պէտք է ուշադիր ըլլալ որ սխալ չգրուի. օրինակ՝
Քիրֆոր քասը չի փոխալ:

Այս խօսքը սխալ գրուած է. ուղիղն է հետեւեալը:
Գրիգոր քասը չգիտաւ:

16. — Բառերն ու խօսքերը ուղիղ գրելու կանոնին կ'ըսուի ուղղագրութիւն:

17. — Գրաւոր խօսքի մէջ կանոն է բառերը մէյմէկ քիչ իրարմէ հեռու գրել որպէս զի իրարմէ չխառնուին:

18. — Խօսք մը գրելու սկսած ատեն առաջին գիրը պէտք է գլխագիր գրել:

19. — Երբոր խօսքը վերջանայ, վրայէ վրայ սապէս (:) երկու կէտ կը գրուի որ կը կոչուի վերջակէս. օրինակ՝
Թշուառ կ'ըլլայ այն մարդը որ չաշխատիր:

Հարցաւորում. — Խօսքը քանի՞ տեսակ է. — Բառ կամ Խօսք մը գրելու ատեն ի՞նչ բանի պէտք է ուշադիր ըլլալ. — Ի՞նչ է ուղղագրութիւնը. — Գրաւոր խօսքի մէջ բառերը ինչպէ՞ս պէտք է գրել. — Խօսքի մը առաջին գիրն ինչպէ՞ս կը գրուի. — Երբոր խօսքը վերջանայ ի՞նչ նշան կը գրուի. Գրէ՛ ամբողջ խօսք մը:

Հրահանգ 15. — Հետեւեալ խօսքերն ուղիղ շարքի վերածնելով գրեցէ՛ք, ղենելով նաեւ գլխագրերն ու վերջակէտները:

բոյսերուն օգտակար անձրերը է
շատ կան մէջ անտառին ծառեր
փառ վարդը ունի
է աղի ջուրը ծովուն
տղան խելացի կը սիրուի ծնողէն ի
նմ ես տղաւ աշուր

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱՇԽԱՏԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի մէջ ամէն ոք կ'աշխատի: Նայեցէ՛ք ձեր չորս դին. ահա՛ երկրագործը կը հերկէ հողը, եզերը կը քաշեն արօրը, հովիւը կ'արածէ ոչխարները, շունը կը հսկէ հօտին վրայ, մեղուն հիւթ կը քաղէ ծաղիկներէն, հանքագործները կը փորեն գետինը, նաւաստիները կը սուրան ծովուն վրայ, հացագործը կ'եփէ մեր հացը, դերձակը կը կարէ մեր հագուստը, կոշկակարները կը կարեն մեր կօշիկները, որմնագիրներն ու հիւսնները կը շինեն մեր տունները, ուսուցիչները ձեզի դաս կու տան: Դուք ալ աշխատեցէ՛ք, տղա՛ք, աշխատութիւնը աշխարհի օրէնքն է:

Խօսակցութիւն. — Աշխարհի մէջ ամէն ոք ի՞նչ կ'ընէ. — Երկրագործը ի՞նչ կ'ընէ. — Եզերը, հովիւը, շունը, մեղուն, հանքագործը, նաւաստիները, հացագործը, դերձակը, կոշկակարը, որմնագիրներն ու հիւսնները, ուսուցիչները...: Դուք ալ ի՞նչ պարտիք ընել. — Աշխատութիւնը ի՞նչ է:

Հրահանգ 16. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ խօսքերն իրարմէ զատեցէ՛ք ուղղահայեաց գիծերով:

Հրահանգ 17. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք նոյն հատուածը:

Հրահանգ 18. — Օրինակին պէս խօսքեր կազմելով՝ գրեցէ՛ք խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Շերամ եւ մեհաֆս, մեղու եւ մեղր, հաւ եւ հաւկիթ, սառց եւ ոստայն, կով եւ կաթ, որբասունի եւ խաղող.

Օրինակ. — Շերամը մեհաֆս կ'արահայրէ:

Հրահանգ 19. — Դարձեալ խօսքեր կազմեցէ՛ք, խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Արեգակ, կրակ, պարեգ, շուկայ, մաշիս, պաշտասակ:
Օրինակ. — Արեգակը ծագեցաւ, շուկայէն բուրդ գնեցի:

ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԾԱԿԱՆ

20. — Խօսքը կազմող բառերը տեսակ տեսակ են և բերականութեան մէջ զատ զատ անուններով կ'որոշուին:

21. — Անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի և իրերու անունները կը կոչուին անուն կամ գոյական. օրինակ՝

Վարդան, մայր անձի անուն են և գոյականա են					
Պոլիս, Աստու տեղի	»	»	»	»	»
Ձի, մրջիւն կենդանիի	»	»	»	»	»
Սոխ, ցորեն բոյսի	»	»	»	»	»
Աքոռ, բահ իրի	»	»	»	»	»

22. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի'նչպէս ըլլալը հասկցնել ուզենք, անոր անունին քով կը դնենք ուրիշ տեսակ բառ մը որ կը կոչուի ածական. օր.

Ծոյ տղայ, ի'նչպիսի տղայ — ծոյ

Չար կատու. » կատու — չար

Կարմիր վարդ. » վարդ — կարմիր

Այստեղ ծոյ, չար, կարմիր բառերն ածական են, որովհետեւ իրենց քովի գոյականներուն ի'նչպէս ըլլալը կը հասկցնեն:

Հարցարան. — Խօսքը կազմող բառերը մէկ տեսակ են թէ շատ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի անուն կամ գոյական. օրինակներ տուր — Գոյականին ի'նչպէս ըլլալը հասկցնելու համար ի'նչ բառ կը դնենք քովը. օրինակներ տո՛ւր ածականի:

Հրահանգ 20. — Օրինակեցէր հետեւեալ անունները. կէտերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք:

Հայր, մայր, բայր, եղբայր, մանչ, աղջիկ, մամ, պապ, հորաբայր, մորաբայր, բեռի, հօրեղբայր, բեռորդի, եղբորդի, զաւակ, քոռ..... անուններ են:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԵՐ ԴԱՍԱՍՐԱՀԸ

Մեր Դասարանին մէջ կան նստարաններ և սեղաններ՝ աշակերտներուն համար, գրասեղան մը և արոտ մը՝ ուսուցչին համար, երկու սեւ սախակներ՝ վարժութիւններու յատուկ, և բարձր դարակ մը որ շատ զիրֆեր կը պարունակէ: Կան նաև պատերուն վրայ կախուած ֆաթիկներ եւ մեծ պատկերներ որոնցմէ մին կը ներկայացնէ ներմակ ոչխարներու հօտ մը գետակին եզերքը՝ ջուր խմելու վրայ, երիտասարդ հովիւր հօն ծառի մը տակ նստած, շունկե ալ քովիկը:

Խօսակցութիւն — Ըսէ՛ր, ի՞նչ կարասիներ կը տեսնէք մէ: դասարանին մէջ — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն անոնք. — Պատերուն վրայ ինչե՛ր կը տեսնէք:

Հրահանգ 21. — Յերանացի որոշեցէ՛ր վերի հատուածին շեղազիր բառերուն գոյական կամ ածական ըլլալը:

Հրահանգ 22. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէր մասեր նոյն հատուածէն:

Հրահանգ 23. — Իրեցէ՛ր հետեւեալ անունները, կէտերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք:

Ձի, էգ, ջորի, ուղտ, արջ, աղուէտ, առիւծ... անուններ են: Սօխ, սխար, պուժ, Շողգամ, լոլիկ, ... անուններ են: Դքոռ, սեղան, դարակ, հայելի, բազմոց ... անուններ են:

Հրահանգ 24. — Ըսէ՛ր թէ ի՞նչ կը կոչուի՝
Այն անձը որ հիւանդ կը բուժէ, որ նա կը վարէ, որ Եկեմբեր կը կառուցանէ, որ կառք կը վարէ, որ ձուկ կորսայ, որ հաց կը ծախէ:

Այն կենդանին որ բուրդ կուտայ, որ արօր կը բաժէ, որ մուկ կը բռնէ, որ ոչխարներ կը գիւտէ, որ գիւեհներ կը խօսի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ. — ՍԻՐԱԾՆԵՐՍ

Կը սիրեմ մայրիկն անուշ, խելացի
Որ կուտայ ինծի համբոյրներ հազար,
Եւ որ ա՛յնքան շուտ կը ներէ ինծի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար:

Կը սիրեմ հայրիկն որ չափ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խոնջէնքն իր մոռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարենիշ մը երբ յանձնեմ իրեն:

Կը սիրեմ նաեւ իմ բարի մեծ մայր
Որ զիտէ սիրուն հէքեաթներ առատ,
Ինչպէս նաեւ իմ ազնիւ մեծ եղբայր
Որ իմ դասերուն միշտ կու տայ խըրատ:

Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ԴՐՈՂՆԵՐ

Հրահանգ 25. — Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ կը կոչուի.

Այն բոյսը որմէ մանած կը շինեն, որով ալիւր կը պատրաստեն, որմէ օսֆոր կը հանեն, գոր կը ծխեն, որ ափիոն կ'առաջարէ:

Այն առարկան որով հաց կը կտրեն, որով երկաթ կը ծեծեն, որով բան մը կը կտրեն, որով ապուր կուտեն, որուն մէջ գինի կը լեցնեն, որով կար կը կտրեն:

Հրահանգ 26. — Հետեւեալ բառերը օրինակեցէ՛ք, ստորագծելով ածականները:

Բարակ գրիչ, աղփոս հագուստ, խելօք տղայ, սիրելի մայր, լայն նամբայ, կապուղ բարձ, պարտաւ կով, բարի Աստուած, յամառ էօ, գեղեցիկ տուն, կապոյտ երկինք, ապուր առակեր, մասնիչ ճուղա, Սողոմոն խմաստ:

Հրահանգ 27. — Վերի գոյական ածականներով խօսքեր կազմեցէք օրինակին պէս:

Օրինակ. — Գրիչը բարակ է, եւն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՁԻՆ ԵՒ ԷՇԸ

Ձին և էշը բեռցուած՝ միասին ճամբայ կ'երթային: Իշուն բեռը ծանր էր, յոգնեցաւ և դժուարաւ կը քալէր: Անիկա դիմեց իր ընկերոջ՝ ձիուն և ըսաւ. «Ձի՛ եղբայր, քիչ մը օգնէ՛ ինծի, բեռս ծանր է, չեմ կրնար տեղս հասցնել»: Ձին չուզեց օգնել: Քիչ վերջ էշը յոգնութենէն գետին ինկաւ և սատկեցաւ: Տէրը իշուն բեռը և մորթը բեռցուց ձիուն վրայ: — «Վա՛յ ինծի, մտածեց ձին, չուզեցի քիչ մը օգնել իշուն, հիմա թէ՛ ամբողջ բեռը, թէ՛ անոր կաշին պիտի տանիմ»:

Խօսակցութիւն. Ձին եւ էշը ո՛ւր կ'երթային. — Բեռ ունէի՞ն. — Իշուն բեռը ի՞նչպէս էր. — էշը ի՞նչ եղաւ. — էշը որո՞ւ գիմեց եւ ի՞նչ ըսաւ. — Ձին օգնե՞ց իշուն. — Ի՞նչ պատահեցաւ իշուն. — Տէրը ի՞նչ ըրաւ իշուն բեռը եւ մորթը. — Ձին ի՞նչ մտածեց. — Ամէն մարդ պարտաւի՞ն է օգնել իր ընկերին. — Ինչո՞ւ համար:

Հրահանգ 28. — Հետեւեալ անունները յաջորդող ածականներուն քով դրէ՛ք, յարմարութեան համեմատ:

Գոյականներ. — Անտառ, արեւ, նարինջ, լեռ, երախայ, դառն, սերեւ, խմոր, հով, աղաման:

Ածականներ. — Պայծառ, բարձր, սուր, փայլուն, կանաչ, սուսիկ, բնորոշ, կակուղ, կար, փոքրիկ:

Հրահանգ 29. — Հետեւեալ ածի անունով լրացուցէք եւ գրեցէ՛ք վարի խօսքերը:

Ջորապետ, երկրագործը, հիւսնը, բահանան, զինագործը:

... տուն կը շինէ. — ... զինուորացիներուն կը հրամայէ. —

... պատարագ կ'ընէ. — ... գէնք կը շինէ. — ... երկաթ կը ծեծէ:

Հրահանգ 30. — Հետեւեալ կենդանիի անունով լրացուցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք վարի խօսքերը:

Սարդը, էօր, ձիւն, սոխակը, մրջնակը, պիծակը, բուն:

... կը դալկայէ. — ... կը խայրէ. — ... կը գառայ. —

... նաճ կ'որսայ. — ... զիգրայիմ բռնուէ. — ... պարէն կ'ամբարէ. — ... կառք կը բաշէ:

Տարր. Գերականութիւն

ԴԱՅ. — ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

23. — Հասարակ կը կոչուին այն անուանները որոնք միեւնոյն տեսակ ամէն անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի և իրի կրնան տրուիլ. օրինակ՝

Հայ, գիւղ, ձի, ծաղիկ, գիրք:

Ասոնք հասարակ անուն են զի ամէն հայուն՝ հայ, ամէն գիւղի՝ գիւղ, ամէն ձիու՝ ձի, ամէն ծաղիկի՝ ծաղիկ և ամէն գիրքի՝ գիրք կրնանք ըսել:

24. — Յատուկ կը կոչուին այն անուանները որոնք մասնաւոր անձերու կամ տեղերու կը տրուին, իրենց նմաններէն որոշելու համար զանոնք. օրինակ՝

Դաւիթ, Էրզրում, Ֆրանս:

Ասոնք յատուկ անուն են, որովհետեւ չառ անձերու, քաղաքներու, գետերու մէջէն կ'որոշեն Դաւիթ կոչուած անձը, Էրզրում կոչուած քաղաքը, Ֆրանս կոչուած գետը, զի ամէն անձի Դաւիթ, ամէն քաղաքի Էրզրում, ամէն գետի Ֆրանս չի կրնար ըսուիլ:

25. — Յատուկ անուաններուն առաջին գիրը գլխաւոր կը գրուի:

Հարցարան. — Որո՞նց կ'ըսուի հասարակ անուն, օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ՛. — Որո՞նց կ'ըսուի յատուկ անուն. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ուրեմն անունը քանի՞ տեսակ է. — Յատուկ անուններուն առաջին գիրը ի՞նչպէս կը գրուի:

Հրահանգ 31. — Հետեւեալ հասարակ անունները անձի, կենդանիի՞ թէ իրի անուններ են, որոշեցէ՛ր բերանացի օրինակին պէս.

Գօրս, զինուոր, կարապ, հովիւ, հաւատարմ, ծիծեռնակ, շուկան, բարոգիչ, առատակ, դուռ, ջահ, ոստիկան, հաւատարմ, ոստիկան, խուկ, վագր, բժիշկ, մամուլ, տուփ, հովանոց, ջրհանկիր, աւել, աւելածու, սննդ, պայուսակ:

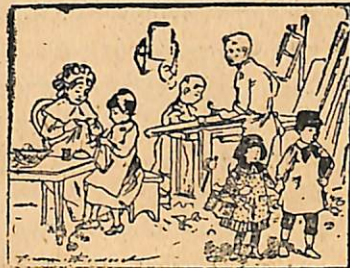
Օրինակ. — Գօրս. հասարակ անուն կենդանիի:

Զինուոր, հասարակ անուն անձի, եւն.

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԻՄ ԸՆՏԱՆԻՔՍ

Ես ունիմ հայր, մայր, եղբայր մը և երկու քոյրեր: Ունիմ նաեւ մեծ հայր և մեծ մայր: Եղբայրս

Գէորգը հայրիկիս հետ կ'աշխատի գործարանին մէջ. մայրիկս ալ տունին գործերը կը հոգայ, ճերմակեղէնները կը լուայ, կ'արդուէ, մեր ճաշերը կը պատրաստէ: Քոյրս Յուլիանէն մայրիկիս կ'օգնէ: Մեր տունը բերա է: Ես նարեկեան դպրոցը կ'երթամ պզտիկ քրոջս Մարիին հետ:

Խօսակցութիւն. — Որո՞նք են ձեր ընտանիքին անդամները, — Ըսէ՛ր անոնց անունները. — Ի՞նչ է ձեր ընտանիքին անունը. — Մեծ հայր կամ մեծ մայր ալ ունի՞ր. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր հայրը. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր մայրը. — Ի՞նչ կ'ընեն ձեր եղբայրներն ու քոյրերը, — Ո՞ր կը բնակիր. — Ի՞նչ պարտքեր ունի ձեր ծնողքին հանդէպ:

Հրահանգ 32. — Օրինակեցէ՛ր վերի հատուածը, ստորագծելով յատուկ անունները:

Հրահանգ 33. — Հետեւեալ յատուկ անունները անձի, երկիրի, քաղաքի, գետի՞ թէ լեռան անուններ են, որոշեցէ՛ր բերանացի օրինակին պէս:

Յիսուս, Գեորգիոս, Սինա, Մոսկուս, Գանուբ. Վան, Սմատիա, Վահագն, Ողիմպոս, Թուրքիա, Ալիս, Լիբանան: Օրինակ. — Յիսուս, յատուկ անուն անձի.

Գեորգիոս, յատուկ անուն երկրի, եւն:

Հրահանգ 34. — Դրեցէ՛ր թէ ո՛ւր կը գտնուին հետեւեալ առարկաները:

Մահապար, արուր, սեղան, դարակ, հայկիկ: Գլուխ, պատուաւոր, դանակ, կարաս, պանակ:

Գրիչ, գրչակար, կաղամար, մաշիք, ճեղքակ:

Հրահանգ 35. — Այս վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ, որոշեցէ՛ր բերանացի:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅՕԴԸ

26. — Սօսքին մէջ գոյականին իմաստը ճշգրտու ե որոշելու կը ծառային *ս, դ, ն*, կամ ը գիրերը որոնք անունին ծայրը կը կցուին, օրինակ՝

Գիրք, գօտի, անորոշ իմաստ ունին,
Գիրքս, գօտիս, կը նշանակեն. իմ գիրքս, իմ գօտիս,
Գիրքդ, գօտիդ, » » քու գիրքդ, քու գօտիդ,
Գիրքը, գօտին » » այն կամ անոր գիրքը, գօտին:

27. — Այս *ս, դ, ն*, կամ ը գիրերը կը կոչուին յօդ:

28. — Չայնաւոր տառով վերջացող բառերու կը կցուի լ յօդը. իսկ բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ը յօդը. օրինակ՝

Ոստրէ, ոսրէն, դանակ, դանակը:

Հարցաւան — Ո՞ր գիրերը անունին ծայրը կը կցուին եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ: — Այս գիրերը ի՞նչ կը կոչուին. — Չայնաւորով վերջացող բառերուն ո՞ր յօդը կը կցուի. բաղաձայնով վերջացողներուն ո՞ր յօդը. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 36. — Լրացուցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը յատուկ անուններով ու գրեցէ՛ր:

Մեր բաղաձայն անունը . . . է. — Մեր բաղին անունը . . . է.
— Մեր դպրոցը կը կոչուի . . . վարժարան. — Մեր եկեղեցին կը կոչուի . . . — Մեր բաղանային անունն է . . . — Մեր ուսուցչին անունն է . . . — Մեր հայրենիքը կը կոչուի . . . :

Հրահանգ 37. — Հետեւեալ գոյականներէն յատուկ եւ հասարակ անունները որոշելով՝ գատ գատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ր:

Իրիս, պալատ, Մարմար, Պետրոս, բուրակ, անկողին, Թոբաք, խոյ, Հնդկաստան, Պաքու, կիւս, անիւ, կաղին, բի, Արաբիա, հնի, սիրացու, Նոյեմի, Էրզրում, Արեւմտի, տառ, դիակ, Խոտէն, Արաւել, զանգակ:

Հրահանգ 38. — Վերի անուններուն պէտքերն համեմատ ը կամ ն յօդերը կցելով բերանացի կարդացէ՛ր օրինակին պէս:

Օրինակ. — Իրիսը, պալատը, Մարմարան եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒԳՐԻԿ ԱՊՈՒՇԸ

«Ես չեմ փախալի վարժարան
երթալ,
Կ'ըսէր Տիգրանիկ ձեւով մը խեղ
տոնք,
«Շատ ձանձրալի են գրերէն ու
կարդալ,
«Բուրիկըս պղտիկ թո՛ղ սորվի
ասոնք»:

«Օ՛հ, իմ խարաղան, չաչէ՛, դա՛րկ, ու դո՛ւն,
«Փոքրիկ ձիւս, յառա՛ջ, արշաւէ՛ վեր վար,
«Կեցցեն զքօսանք, խաղ ու ցնծութիւն,
«Ես կ'ուզեմ ըլլալ՝ շքեղ զօրավար»:

Բայց ըսեմ ձեզի թէ վերջն ի՛նչ կ'աւ.
Փոքրիկ ժրքաջան քոյրը՝ ոչ չառ ուչ
Սորվեցաւ կարդալ, գրել, հաշուել լաւ,
Մինչ Տիգրան դարձաւ պղտիկ մի ապուշ:
Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 39. — Հետեւալ խօսքերը գրեցէ՛ր, ստորագծելով յօդ ունեցող գոյականները:

Հայրս ու մայրս *եւս* կը սիրեն *գիւս*. — Այս աղջիկը հայր, մայր *չունի*. — Մարդկային *կեանքը* կարն է. — Զաւէն կարն *կեանք* ունեցաւ. — Գրիչդ *իծծի* տուր. — Ես գրիչ *չունիմ*. — Այս վարդը կարմիր է. — Զերմակ վարդ ալ կայ. — Մեր աղին *բնորոշ* է. — Տետրակս տետրակիկ *հիս փոխե՞նք*. — Ես տետրակ *չեմ փոխեր*:

Հրահանգ 40. — Հետեւեալ գոյական-ածականներով օրինակին պէս խօսքեր կազմեցէ՛ր բերանացի:

Կանանց կաղնի, հուսաւորիմ *տուն*, բարձր երկինք, անուշ գինի, սեւ գուլպայ, ապեալիս կաւաւ, դժբալիս մարդ:

Օրինակ. — Կաղնի կանանց է, եւն:

Հրահանգ 41. — Յօդեր կցելով՝ ըսէ՛ր թէ ի՞նչ են հետեւեալ գոյականները:

Յարեն, գարի, վարակ, հաւաք, կարեկ, լուրիւ. ոսպ:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՔԻԻԸ

29.— Խօսքի մը գոյականը իր ձեւին համեմատ կա՛մ միայն մէկ անձի, մէկ իրի իմաստ կու տայ, կա՛մ մէկէ աւելի անձերու և իրերու. օրինակ՝

Վահրամ իր դասը սորվեցաւ:

Վահրամ իր դասերը սորվեցաւ:

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ դասը միայն մէկ դասի իմաստ կու տայ, երկրորդին մէջ դասերը մէկէ աւելի անձերու և իրերու իմաստ կու տայ:

30.— Երբ անուն մը մէկ սինձ, մէկ անասուն կամ մէկ իր ցոյց կու տայ. եզակի կը կոչուի. օրինակ՝

Մարդ մը, ոչխար մը, պատուհան մը:

31.— Երբ անուն մը մէկէ աւելի անձեր, անասուններ կամ իրեր կը ցուցնէ, յոգնակի կը կոչուի. օրինակ՝ Մարդեր, ոչխարներ, պատուհաններ:

Հարցաւն. — Գոյականը միշտ մէ՞կ անձ կամ իր կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է եզակին. օրինակ տուր. — Ի՞նչ է յոգնակին. օրինակ տուր:

Հրահանգ 42. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները:

Եզակի. — Փայտ, ածուխ, մուխ, բաց, կրակ, մախիւր, վառարան, փուռ, հնոց, կէժառ, կրակաման:

Յոգնակի. — Փայտեր, ածուխներ, մուխեր, բոցեր, կրակներ, մախիւրներ, վառարաններ, փուռեր, հնոցներ, կէժառներ, կրակամաններ:

Հրահանգ 43. — Բերանացի ըսէ՛ք թէ ի՞նչ տարբերութիւններ կը տեսնէք վերի անուններուն եզակի եւ յոգնակի ձեւերուն մէջ:

Հրահանգ 44. — Վերի անուններուն թէ՛ եզակի թէ՛ յոգնակի ձեւերուն ա. դ. բ յօդերը կցեցէք բերանացի, օրինակին պէս:

Օրինակ. — Փայտս, փայտդ փայտը

Փայտերս, Փայտերդ, փայտերը:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԻՄ ՓԱՐԱԽՍ

Կնքահայրս տարեգլուխին ինծի պզտիկ փարախ մը բերաւ իբրեւ կաղանդի նուէր, Անոր մէջ կայ աղուոր ձի մը որ Գողոզ կը կոչուի կով մը և իր հորթուկը, երկու ոչխարներ՝ իրենց սիրուն գառնուկներով, և այծ մը՝ իր ուլիկին հետ: Սև շունը որ Մետոր կը կոչուի, իմ փոքրիկ հոտս կը պահպանէ: Ես շատ անգամ կը խաղամ իմ փարախիս կենդանիներուն հետ և շատ կը զուարճանամ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ ձեզի փարախ մը նուէր տուաւ. — Ո՞ր ժամանակ նուէր կուտան պզտիկներուն. — Որո՞նք են փարախիդ կենդանիները, տո՞ւր անունները. — Ի՞նչ է հորթը, ի՞նչ է գառնուկը, ի՞նչ է ուլիկը. — Ոչխարի կամ այծի խումբերուն ի՞նչ կ'ըսուի. — Ո՞վ կ'առաջնորդէ հօտերը՝ արածելու. — Շունին պաշտօնը ի՞նչ է. — Մարդոց մօտ կամ տուններու մէջ ապրող կենդանիներուն ի՞նչ կ'ըսուի:

Հրահանգ 45. — Օրինակեցէք վերի հատուածը եւ յոգնակի անունները որոշելով ստորագծեցէք:

Հրահանգ 46. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 47. — Բերանացի-ըսէք թէ հետեւեալ անունները եզակի՞ են թէ՛ յոգնակի:

Սալսակ մը, հաւեր, մկրաս մը, սանդուխներ, պահարաններ, պայուսակ մը, ձուկեր, կառք, երկվարներ, սիւներ:

Հրահանգ 48. — Վերի անուններէն յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք:

Օրինակ. — Ձուկեր, եզակի՝ ձուկ — սանդուխներ՝ սանդուխ:

Հրահանգ 49. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, շեղագիր եզակի անունները յոգնակի վերածելով օրինակին պէս:

Եղբայրս իր գործը լրացուց — Ո՞ւր կ'երբաք, պարոն. — Մե՞նք գիւղը պսեցանք. — Սովը տարի մը տեսց. — Սեղանը վերցուցէք:

Օրինակ. — Եղբայրս իր գործերը լրացուց, եւն:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՇՈՒՈՒԸ

32.— Գոյականը իր տալիք իմաստին համեմատ
ուրիշ ձևեր ալ կ'առնէ, օրինակ՝

Անթիին հաց կ'ուզէ.

Առանց հացի չենք կրնար ապրիլ,

Մարդիկ հացով կը սնանին,

Հացե զատ կերակուր ալ պէտք է:

Այս չորս խօսքերուն մէջ ինչպէս կ'երեւի, մի-
եւնոյն հաշ առունը հացի, հացով, հացե ձևերն առած
է պարագային համեմատ:

33.— Անունի մը թէ՛ եզակիի, թէ՛ յոգնակիի մէջ այս-
պիսի ձևերու փոխուիլը կը կոչուի անունին հոյովումը:

Հարցաւան. — Գոյականը ուրիշ ի՞նչ ձևեր կ'առնէ. օրի-
նակներ տուր եւ բացատրէ. — Ի՞նչ է հոյովումը:

Հրահանգ 50.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, շեղագիր
յոգնակի անունները եզակիի վերածելով:

Տէր պիսի վարձատրէ արդարները — Տեսէ՛ք Զարուիին
ի՞նչ աղուոր խնձորներ ունի. — Ագարակին մէջ կը գտնուին
կովեր, եգեր, այծեր, ոչխարներ, հաւեր, սագեր, — Բարեկամներ, ինձի
մօտիկ բռէ՛ք. — Երբոր գարունը գալ, մանիշակները, սմբուլները,
կակաչներն ու վարդերը կը բացուին հետզհետէ:

Օրինակ. — Տէր պիսի վարձատրէ արդարը, եւն.

Հրահանգ 51.— Հետեւեալ խօսքերն օրինակեցէ՛ք ստորա-
գծելով հոլովեալ անունները:

Ամենուրեք օդ կայ. — Առանց օդի չենք կրնար ապրիլ.
— Երկիրը օդով օրհաստուած է. — Շոգին օդէն աւելի
քիքիւ է:

Մենք այսօր կառք գտանք. — Կառքով պէտքը կանչի
է. — Կառքին ածիւր կոտորեալ. — Կառապանը կառ էն
վար ինկաւ:

Սոխակները կը դալալէին. — Պարտէզը լեցուն էր սո-
խակներով. — Վարդիկն էր հետեւէր սոխակներուն. — Ա-
նկիւս չէր բաժնուր սոխակներէն:

Հրահանգ 52.— Բերանացի որոշեցէ՛ք վերի հրահանգին
բոլոր անունները եւ անոնց եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈԹԵՐԿ ԳՈՅԵՐԸ

Պերթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի,

Ձանոնք չես տեսներ երբեք

առանձին,

Միշտ նո՛յն ճամբայէն անոնք

միասին

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի:

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սի-

րասուն,

Երէցն ըլլայ թէ՛ կրտսերը քրո-

քոյն:

Հաւասարապէս բարի ու անոյշ

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սիրասուն:

Լաց, կըռիւ կամ քէն չունին բընաւին

Տան մէջ կամ ալուր, և զըւարթ անկէ՛ծ:

Կը բաժնեն ամէն ինչն իրարու մէջ,

Լաց, կըռիւ կամ քէն չունին բընաւին:

Թարգմ. Յ. Գ.

ՎԻՊ ՏԸ ԼԱՐԱՆՏ

Հրահանգ 53.— Ըսէ՛ք թէ ուր կը գտնուին հետեւեալ առար-
կաները:

Ծննդայ, Բոց, գրակալ, առանալ, խաչ, աւետարան,
խնկաման, սաղաւարտ, Եւրջառ, մոմ, մասուկ, սկիի:

Հրահանգ 54.— Վերի անուններէն յարմարաւորներով լրա-
ցուցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Բահանան գլուխը... Դրա եւ կոնակը... առաւ. լուսա-
բար... վառեց, դպիրները... հագան, սարկաւազը... Եւրժի-
նով խնկարկուրիւն բրաւ Բահանան ձեռքը... բռնած...
կարդաց:

Հրահանգ 55.— Հետեւեալ անուններով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ
գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Խնձորենի, Բոցենի, սալորենի, դեղձի, Գարեջենի:

Օրինակ. — Խնձորենին խնձոր կուտայ, Բոց:

ԴԱՍ.— ՀՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԶԵԻՆ

34.— Անուաններուն հոլովման ամենէն աւելի սովորական ձեւն է հետեւեալը, թէեւ ուրիշ ձեւեր ալ կան:

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղական	Վարդ	Վարդեր
Հայցական		
Սեռական		
Տրական	Վարդի	Վարդերու
Բացառական		
Գործիական		
Ուղղական	Վարդէ	Վարդերէ
Հայցական		
Սեռական		
Տրական	Վարդով	Վարդերով
Բացառական		
Գործիական		
	Սեղան	Սեղաններ
	Սեղանի	Սեղաններու
	Սեղանէ	Սեղաններէ
	Սեղանով	Սեղաններով

Հարցարան.— Անուններու հոլովման ամենէն աւելի սովորական ձեւը որն է, հոլովէ՛ «վարդ», եւ «սեղան» գոյականներն իւր օրինակ.— Ուրեմս անունը քանի՞ հոլով ունի:

Հրահանգ 56.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները ք կամ ց յօդ կցելով անոնց, օրինակին պէս:

Գերմանի ասեղ, դարբինի մուրն, հիւսնի ուրագ, որսորդի հրացան, հովիւի սրինգ, սափրիչի ածելի, ջուլիակի կկոց, կառապանի մտակ, մտակի բահ, ձկնորսի ուռկան, փայտահատի տապալ, ալպիպանի յօսոց:

Օրինակ.— Գերմանի ասեղը:

Հրահանգ 57.— Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած հոլովեալ անունները որոշելով՝ յօդերն եւս ցոյց տուէ՛ք բերանացի:

Գաղափին դուռնէն անցաւ — Գիրքերու մի՛ դպչիր.— Ի՞նչու դատող կը ձանձրանաւ. — Բերանով կ'ուտենեմ, աչքերով կը տեսնեմ, սկանչեմով կը լսեմ, բիրով կը հասնեմ, մտերով կը շօտարեմ. — Յիսուս մասնուցաւ Յուդայէն.— Զար ընկերներու հետ մի՛ պսփիր — Գրիչիս ծայրը կոտրեցաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՀԱՍԿԱՊԱՆԱՆ ԱՂԶԻԿԸ

Անտառապանին աղջիկը՝ Մարգրիտ, ամէն հունձի՛ք եղանակին հասկաքաղի կ'ելլէ: Անիկա օրն ի բուն մէկիկ մէկիկ կը պտտի բոլոր հնձուած արտերը եւ ուշադրութեամբ կը հաւաքէ գետնէն բոլոր մնացած հասկերը: Փոքրիկ հասկաքաղունին անոնցմով կը կապէ խորձ մը զոր ուրախ գուարթ կը տանի իր մայիկին: Այդ հասկերէն հանուած ցորենին աղիւրով յետոյ կը պատրաստեն գեղեցիկ ձերմակ թղիք մը զոր ախորժով կ'ուտեն: Մարգրիտ ստուգիւ ժրջան աղջիկ մըն է եւ չատ կը սիրուի իր ծնողիկէն:

Խօսակցութիւն.— Ո՞վ է Մարգրիտ. — Հունձիք եղանակին ի՞նչ կ'ընէ անիկա. — Ուրե՞ք կը պտտի, ինչե՞ք կը հաւաքէ — Մարգրիտ որո՞ւ կը տանի իր քաղած հասկերը. — Այդ հասկերէն ի՞նչ կը հանեն. — Ալիւրով ի՞նչ կը շինեն. — Ո՞վ կը հնձէ ցորենի հասկերը. — Ի՞նչով կը հնձէ. — Ցորենը հասկերէն ի՞նչպէս կը հանեն. — Ի՞նչպէս ալիւրի կը վերածեն — Ալիւրով ի՞նչպէս հաց կը շինեն:

Հրահանգ 58.— Վերի հատուածին շեղագիր անունները օրինակեցէ՛ք. իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակելով եզակի կամ յօգնակի ըլլալը:

Օրինակ.— Անտառապանին, եզակի. Արտեր, յօգ. եւն:

Հրահանգ 59.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 60.— Օրինակին պէս խօսքը շինելով ըսէ՛ք թէ ինչ կը դնեն հետեւեալ՝ առարկաներուն մէջ:

Աղաման, դրամապանակ, գաղարան, կաղամաբ:

Օրինակ. — Աղամանին մէջ աղ կը դնեն, եւն:

ԱՐՏԱՍՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԵՐԲՈՐ ՄԱՆԿԻԿ ԵՆՔ

Երբ մանկիկ մըն ենք նոր ելած ոտքի
Գայթեղով ամէն մի քայլափոխի՝

Կը բռնենք գողալէն

Ձեռքը բարի մայրիկին։

Երբ քիչ մեծնանք, ծունկերն մեր կթոտ

Ա՛լ կուժաւորին, յայնժամ հոս ու հող

Կ'երթանք կայտուէն

Մէկ քովիկէն մայրիկին։

Իսկ երբոր դառնանք չափահաս մեծ մարդ,

Ու քալենք ամուր քայլերով հանդարտ,

Կ'երկարենք վէսօրէն

Մեր բազուկը մայրիկին։

Թրգմ. Ե. Գ.

Օր. Հ. Ս. ՊՐԷՍ

Հրահանգ 61.— Գրեցէ՛ք թէ ինչի անուններ են հետեւեալ-ները։

Ոսկին, ածաքը, պղինձը, անագը, զինգը, երկաթը, լուսնոսկին, նիքելը, առոյրը, պողպատը, կապարը... անուններ են։

Կաղնին, սօսին, նոնին, բարսին, կաղամախին, եղիւնը, մայրին, բզնէին, կնձնին, մրսենին, օտախը, ուռնին, բելեկնին բմբին, դափնին... անուններ են։

Հրահանգ 62.— Վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ, բերանացի ըսէք։

Հրահանգ 63.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուին։

Առաջին մարդը, առաջին կինը, դրախտին չորս գետե-րը, Այաւին առաջին որդին, Հայոց առաջին բիւսոնեայ եկեղեցականը, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը, հայ գիւրերը հնարողը։

Հրահանգ 64.— Այս անունները յատուկ են թէ հասարակ, բերանացի ըսէք։

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԱՏԵՐԸ

Օր մը ճկոյթն ըսաւ. — «Մատենե՛մատ, անօթի եմ, հա՛ց կ'ուզեմ», — «Ո՛ւրկէ՛ ճարեմ», — պատասխանեց մատենմատը. «Աստուած կու տայ», — պատասխանեց երկար ու չէնսիրտ միջնամատը. — «Հապա եթէ չտա՞յ», — վրայ բերաւ ցուցամատը. — «Կը գողնանք», — ըսաւ հաստ ու կարճ բուժը։

Աստուած զայս որ լսեց, զարկաւ ու բաժնեց բուժ մատը միւս եղբայրներէն։ Ատոր համար չորսը զառուեցան, բուժը մինակ մնացած՝ կը ծառայէ այն միւս չորս մատներուն։

Խօսակցութիւն.—Օր մը ճկոյթն ի՞նչ ըսաւ մատենմատին. — Մատենմատն ի՞նչ պատասխան տուաւ.—Միջնամատն ի՞նչ ըսաւ. — Ցուցամատը... — Բո՛ւթը... — Աստուած ի՞նչ ըրաւ բուժին եւ ինչո՞ւ համար. — Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը. — Գողութիւնը ներելի է. — Ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը։

Հրահանգ 65.— Հետեւեալ եզակի անունները յոգնակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս։

Պարոյնի զուր, օսփին կախարիչը, սուրին պասեանք, շիւին խիցը, ընկոյզին կեղեւը, գայլին մորթը։

Օրինակ. — Պարոյնեաւ զուրներ, եւ։

Հրահանգ 66.— Յետագայ անունները եզակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին հետեւելով։

Հնոցներուն կրակները, ջրհորներուն ջուրերը, փերակներուն մեղրերը, ծովներուն ձուկերը, չոսկարներուն ծուծերը, ծաղիկներուն հիւքերը, մարմիններուն հոգիները։

Օրինակ. — Հնոցին կրակը, եւ։

Հրահանգ 67.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները, իւրաքանչիւրին բով զնելով յաջորդ ածականներէն յարմարաւորները։

Պօտի, կօշիկ, չղլաւակ, փողկապ, օտափիկ, բանկոն, օտափա, վերակու, պարեգօս, չփակ։

Յրկար, նեղ, կարմիր, ներմակ, նոր, հին, լայն, մեծ։

Օրինակ. — Յրկար գօտի, եւ։

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

35. — Խօսքին մէջ երբեմն հարկ կ'ըլլայ միեւնոյն գոյականը քանի մը անգամ յիշել, օրինակ՝

Բաւարական օգտակար բոյս մըն է. բաւարակը տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի, բաւարակով հագուստ կը չինեն:

Այս խօսքերուն մէջ բաւարակ գոյականը չկրկնելու համար կրնանք նոյն խօսքը տարբեր կերպով ըսել. օրինակ՝

Բամպակը օգտակար բոյս մըն է որ տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի և անով հագուստ կը չինեն:

Այստեղ որ, անով բառերը, ինչպէս կ'երեւի, բաւարակ գոյականին տեղ դրուած են, չկրկնելու համար:

36. — Այն բառերը որոնք խօսքերու մէջ գոյականի մը տեղ դրուած են, դերանուն կը կոչուին:

Հարցաւան. — Խօսքին մէջ միեւնոյն գոյականը չկրկնելու համար ի՞նչ ընել հարկ է. օրինակներ տուր եւ բացատրէ՛. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի դերանուն:

Հրահանգ 68. — Հետեւեալ խօսքերը բաղդատելով իրարու հետ, որոշեցէ՛ր թէ որ բառերը դերանուն են եւ որ անուններուն տեղ դրուած են.

Արեւը աղբիւրն է լոյսի եւ ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի արեւէն. արեւին ճնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի էակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պաշտէին արեւը:

Արեւը աղբիւրն է լոյսի եւ ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի անկէ, անոր ճնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի էակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պաշտէին զայն:

Հրահանգ 69. — Գրեցէր թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները.

Ձուագեղը, Խորհիկը, ապուրը, Եղիմմը, Խարխաւ, Կարկանդակը, դրմանը, փարուրիկը... անուններ են:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԲԱՐԻ ԶԱՌԱԿ ՄԸ

Յովհաննէսի մայրը շատ տխուր էր: Անկիւս արջունիէն կարմրած աչքերը կը սրբէր: Յովհաննէս ինք իրեն ըսաւ. «Մայրիկը կ'երեւի թէ կը մտածէ փոքրիկ քրոջս վրայ որ հիւանդ է. պարտիմ գիւն միտիթարել»: Այն ատեն Յովհաննէս իր դաստիարակը առնելով և զայն մայրիկին ցուցնելով՝ «Նայէ՛, ըսաւ, երկու բարեկից ստացայ դպրոցը. գո՞հ ես»: Մայրիկը՝ երջանիկ իր զաւկին բարի սիրտ տեսնելուն, ժպտեցաւ անոր և զանի գրկեց:

Խօսակցութիւն. — Յովհաննէսի մայրն ի՞նչ վիճակ ունէր եւ ի՞նչ կ'ընէր. — Յովհաննէս ինքն իրեն ի՞նչ ըսաւ. — Յովհաննէս յետոյ ի՞նչ ըրաւ. — Մայրիկն ի՞նչ ըրաւ Յովհաննէսի. — Ի՞նչ բան կ'ուրախացնէ մեր ծնողը. — Ի՞նչ բան կը տրտմեցնէ զանոնք:

Հրահանգ 70. — Բերանացի որոշեցէր թէ վերի հատուածին պարունակած շեղագիր բառերը անուն են թէ դերանուն:

Հրահանգ 71. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէր մասեր վերի հատուածին.

Հրահանգ 72. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները.

Մե՛ղք այն մանուկին որ ծոյլ է, անոր վախճանը գէ՛ւ կ'ըլլայ, — Եր Բանջեա՞ս այն մարդը որուն հետ կը պստէի. — Ձեմ Բանջեա՞ր զանի. — Զգու՛սացէ՛ք անկէ, ան գէ՛ւ մարդ է. — Ի՞նչ եղաւ շուր զոր ունէիք. — Այս հղան բարի է, ասոր հետեւեցէ՛ք, միւսը չար է:

Հրահանգ 73. — Գրեցէր թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները.

Վարդը, շուշանը, սմբուլը, մանիշակը, յաւիթիկը, Եղեւնիկն Գարգիսը, անմեռուկը, Եստիքամբ, Կախալը, ճնճաղիկը... անուններ են:

ԴԱՍ. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

37. — Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անունին տեղ կ'ըսէ եւ, օրինակ՝ եւ ուրախ եմ:

Դիմացի անձին խօսելու ատեն, անոր անունին տեղ կ'ըսէ դու, օրինակ՝ դու ուրախ ես:

Ուրիշ անձի մը վրայ խօսելու ատեն անոր անունին տեղ կ'ըսէ ան. օրինակ՝ ան ուրախ է:

38. — Այն գերանունները որ անձերու անուններուն տեղ կը դրուին. կը կոչուին անձնական դերանուններ:

39. — Անձնական գերանունները երեք դասի մը են. Առաջին դասի գերանուններ են եւ, մեկ:

Երկրորդ դասի գերանուններ են դու, դուք:

Երրորդ դասի գերանուններ են ան, անիկա, ինք, անոնք, իրենք:

Հարցաւոր. — Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անունին տեղ ի՞նչ կ'ըսէ. Դիմացի անձին ի՞նչ կ'ըսէ. — Ուրիշ անձի մը ի՞նչ կ'ըսէ. օրինակներ տուր. — Ուրեմն **եւ, դու, ան** ի՞նչ են. — Ի՞նչ կը կոչուին անձերու անուններուն տեղ դրուած գերանունները. — Անձնական գերանունները քանի՞ դասի մը են. — Որո՞նք են առաջին դասի գերանունները. — Որո՞նք են երկրորդ դասի գերանունները. — Որո՞նք են երրորդ դասի գերանունները:

Հաւանգ 24. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով անձնական գերանունները.

Եւ երկու մասիս ունիմ, **դու** քանի՞ հաս ունիս. — **Մենք** զիւր պիտի երթանք. **դու** ալ պիտի երթաս. — **Ան** յանգանք գործեց, **եւ** պատժուեցայ, **դու** ալ գուարանացար. — **Մենք** առաջին կարգի առակեց եմք, **դու** երկրորդ կարգի, **անոնք** երրորդ կարգի. — **Հայրս** զայս քաղաքի է, **ինք** միւսին կ'առաջարկէ եւ կը հոգայ բոլոր բնակիչները, **եւ** զեւ դպրոց կ'երթամ:

Հաւանգ 25. — Վերի հրահանգին անձնական գերանուններուն ի՞նչ դասի մը ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի.

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՎԱՐԴԱՐՈՅԻ ԾՂՕՏԸ

— Ո՞ւրիշ կուգայ անուշաբոյր

Հոտը զոր շուրջը կը սըփռես,

Ըսէ՛ ինծի, ի՞նչ ես, քո՛յր»,

Հարցուց ծծմորն իր քով ինկած ծղօտի մը:

— «Ես խոտ մըն եմ անշուք տեսքով,

Ըսաւ ծղօտն, այլ քիչ մ'ատեն

— Բընակեցայ վարդին քով»:

Լաւ ընկերն ալ վարդ մ'է տղա՛ք, որմէ կ'օգտուիք,
Թէ՛ լաւ ընկեր ունիք մեր մօտն ու քովիկ:

Թրգմ. Յ. Գ

Խօսակցութիւն. — Արտի ծծմորին քով ի՞նչ ինկած էր, — Ծղօտն ի՞նչ կը բուրէր. — Ի՞նչ հարցուց ծծմորը՝ ծղօտին. — Ծղօտն ի՞նչ պատասխանեց. — Լաւ ընկերն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ օգուտ կը բաղէր լաւ ընկերներ ունենալով:

Հաւանգ 26. — Հետեւեալ անունները յայտարարեալ համաձայն օրինակին պէս իրարու միացուցէր եւ գրեցէր.

Արտ, սուր, աղեղ, կացին, ջրհան, հրացան, քնքանոց, կոշիկ, ժամացոյց:

Երախակալ, ցեղ, խոփ, բլրակ, ցեղան, ծորակ, պալ, ռուսք, կոր:

Օրինակ — **Արտին** խօփը, **եւ:**

Հաւանգ 27 — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Եւ առողջ եմ **Մենք** առողջ եմք

Դու առողջ ես **Դու** առողջ էք

Ան առողջ է **Անոնք** առողջ են:

Հաւանգ 28. — Վերի խօսքերուն պէս վեց մեկերով բերանացի ըսէր հետեւեալ խօսքերը:

Եւ քաջ եմ... **Եւ** մաքուր եմ... **Եւ** զուարթ եմ...

Տարր. Գերականութիւն

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՇՈՒՎՈՒՄԸ

40. — Դերանուններն ալ անուններուն պէս ունին եղակի եւ յոգնակի, ինչպէս նաեւ հոլովում:

41. — Անձնական գերանունները կը հոլովուին հետեւեալ կերպով:

Ա. ԴԵՐ

Յգակի	Յոգնակի
Ուղղական	Ես
Հայցական	Ձիս
Սեռական	Իմ
Տրական	Ինծի
Բացառական	Ինձմէ
Գործիական	Ինձմով

Բ. ԴԵՐ

Յգակի	Յոգնակի
Ուղղական	Դու
Հայցական	Քեզ
Սեռական	Դու
Տրական	Քեզի
Բացառական	Քեզմէ
Գործիական	Քեզմով

Գ. ԴԵՐ

Յգակի	Յոգնակի	Յգակի	Յոգնակի
Ուղղ.	Ինք	Իրենք	Ան, անիկա
Հայց.	Ձինք	Ձիրենք	Ձանի, զանիկա
Սեռ.	Իր	Իրենց	Անոր
Տրակ.	Իրեն	Իրենց	Անոր
Բաց.	Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ
Գործ.	Իրմով	Իրենցմով	Անով

Հարցաւոյն. — Դերանուններն ալ անուններու պէս թիւ եւ հոլով ունին—Անձնական գերանուններն ի՞նչպէս կը հոլովուին.— Հոլովէ՛ ևս գերանունը.— Հոլովէ՛ դու գերանունը.— Հոլովէ՛ ինձ գերանունը.— Հոլովէ՛ ան, անիկա գերանունը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՂՋԻԿՆ ՈՒ ԹՈՉՆԻԿՆ

— «Եկո՛ւր ինծի, թռչնի՛կ սիրուն, Տե՛ս վանդակը սա զարդարուն, Եւ պտուղներն ու ցողաթուրմ Ծաղիկները զոր ես առտուն

Քեզի համար քաղեցի»:

— «Ես կ'ապրիմ գոհ ու կ'ուզեմ միշտ

Թռչիլ լեռ, սար աղատ անվիշտ, Իմ խեղճ բունիկս է լաւագոյն Քան քու վանդակդ այդ շողջողուն,

Պղտի՛կ աղջիկ խելացի»:

Թրգմ. Ե. Գ. ՏԷ ՎՈՒՍԻ.

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչ ընաւ աղջիկը թռչնիկին.— Ի՞նչ կը պահեն վանդակի մէջ.— Ի՞նչ պատասխանեց թռչնիկը.— Թռչնիկին պատասխանը իրաւացի՞ էր թէ ոչ:

Հրահանգ 79. — Վերի ստանաւորին շեղագիր գերանունները ո՞ր անուններուն տեղ դրուած են, որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 80. — Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէք պէտք եղած անուններով:

Պրապանաք... կը ծախէ. — **Ածխապանաք...** կը ծախէ. — **Նպարապանաք...** կը ծախէ. — **Վանառականք...** կը ծախէ. — **Մրգապանաք...** կը ծախէ. — **Հացապանաք...** կը ծախէ. — **Հանդերձապանաք...** կը ծախէ:

Հրահանգ 81. Հետեւեալ անունները իրարու քով դրէք յարմարութեան համեմատ, օրինակին պէս եւ գրեցէ՛ք:

Մզկիթ, աւսարակ, լեռ, տուն, սննդի:

Լուսար, գմբէթ, տանիք, առաստաղ, գազար:

Օրինակ.— **Մզկիթին գմբէթը, եւ:**

Հրահանգ 82. — Հետեւեալ խօսքերուն անձնական գերանունները եւ անոնց թիւերն ու դէմքերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Ես տեսայ, դուն տեսար, ան տեսաւ. — **Իմ տունս, ձեր տունը, իր տունը.**— **Քեզի կ'ըսեմ, անոնց կ'ըսեմ, ինծի ըսէ.**— **Իրմէ առի, ձեզմէ առի, անոց տուի.**— **Ձիս քո՛ղ տուր, ձեզ նանչցայ, զինք նանչցայ.**— **Այս գործը միայն ինձմով.**

ձեզմով չի լրանար:

ԴԱՍ. — ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

42.—Այն ածականները որոնք իրենց քովի գոյականին որպիսութիւնը կամ աղէկ գէշ մէկ յատկութիւնը կը ցուցնեն կը կոչուին որակական ածական. օրինակ՝

Սեւ կառու, պարկեշտ աղջիկ, ևն:

Այստեղ սեւ, պարկեշտ ածականները կասու և աղջիկ գոյականներուն որպիսութիւնն ու յատկութիւնը կը ցուցնեն. հետեւաբար՝ որակական ածական են:

43.—Որակական ածականը գտնելու համար գոյականին վրայ պէտք է ընել ի՞նչպիսի հարցումը. օրինակ՝

Ի՞նչպիսի կառու, — սև:

Ի՞նչպիսի աղջիկ, — պարկեշտ:

Հարցաւան.—Ո՞ր ածականներուն կ'ըսուի որակական ածական, օրինակներ տուր եւ բացատրէ—Որակական ածականը գտնելու համար ի՞նչ հարցում պէտք է ընել. օրինակներով բացատրէ:

Հրահանգ 82. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ որակական ածականները, իւրաքանչիւրին առջեւ գրելով աղէկ թէ գէշ յատկութիւն ցուցնելը:

Ծոյլ, աշխատասէր, բարի, չար, սգեղ, գեղեցիկ, աղօսոս, մաքուր, հնազանդ, բմբոս, յիմար, իմաստուն, անճնորհ, ճնորհալի, արդար, անիրաւ, ուշիմ, ապուշ, անկեղծ, կեղծաւոր, մքիւն, լուսաւոր, քաղցր, դառն:

Օրինակ. — Ծոյլ, գէշ յատկութիւն կը ցուցնէ,

Աշխատասէր, աղէկ յատկութիւն կը ցուցնէ:

Հրահանգ 84. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ բառերը, ստորագծելով որակական ածականները:

Յամառ հղայ, շողաղուն ալամանդ, պայծառ արեւ, խորունկ ծով, կլոր դէմք, փառաւոր պալատ, ողորմած Աստուած, դալար մարգագետին, խիս անհատ, բնորոշ դաս, համով կեռակուր, դանդաղ էօ, սրբնբաց ձի, ճափ ջուր, Յովսէփ գեղեցիկ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Երէկ երկար պտոյտ մը կատարեցինք մօտակայ անտառին մէջ, ծաղիկ քաղելու համար: Օղը պայծառ և հաճելի էր: Անուշաբոյր և մեղմիկ զեփիւռ մը կ'օրօրէր ծառերուն խիտ ճիւղերը, անոնց մէջէն առոյգ չիկահաւը կ'երգէր զուարթօրէն: Գոյրս կապեց մանիշակի սքանչելի փունջ մը, զոր ինք չատ կը սիրէ: Ես հաւաքեցի երիցուկներ հոտաւէտ սմբուլներ և ուրիշ գունաղեղ ծաղիկներ:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ է անտառը. — Անտառի մէջ պտոյտ կատարած էր. — Պատմեցէ՛ր ձեր կատարած մէկ պտոյտը — Ի՞նչ թռչուններ կը ճաննար — Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք. — Ի՞նչ ծաղիկներ կը ճաննար—Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք:

Հրահանգ 85. — Օրինակեցէ՛ր վերի հատուածը, ստորագծելով որակական ածականները:

Հրահանգ 86. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ր մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 87. — Ըսէ՛ր թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ երես կ'աժիլէ, այն որ ոչխար կ'արածէ, այն որ ուրիշներու վրայ կ'իջիւն, այն որ գէնք կը կրէ, այն որ մարդ կը կողոպտէ:

Հրահանգ 88 — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը:

Ես քաջ եղայ	Մենք քաջ եղանք
Դուք քաջ եղաք	Դուք քաջ եղաք
Ան քաջ եղաւ	Անոնք քաջ եղան

Հրահանգ 89. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևերով ըսէ՛ր բերանացի հետեւեալ խօսքերը:

Ես մանուկ եղայ, ես գուարք եղայ, ես սխուր եղայ:

ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

44. — Ածականներ ալ կան որ իրենց քովի գոյականին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն և կը կոչուին քուսական ածական, օրինակ՝

Երկու ձի, տասը խնձոր, եւն:

Այս բառերուն մէջ երկու, տասը թուական ածական են որովհետեւ ձիուն և խնձորին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն:

45. — Մէկէն սկսեալ բոլոր թիւերը թուական ածական են:

46. — Թուական ածական են նաեւ այն բառերը որոնք գոյականին քաներորդ ըլլալը կը ցուցնեն. օրինակ՝ Երկրորդ կարգ, չորրորդ աշակերտ, եւն:

Այս բառերուն մէջ երկրորդ, չորրորդ թուական ածական են, զի կարգին և աշակերտին քաներորդ ըլլալը ցոյց կուտան:

47. — Թուական ածականները կ'որոշուին գոյականին վրայ ընկող ֆակի՞ և ֆակերորդ հարցումները:

Հարցաւան — Ո՞ր ածականները թուական ածական կը կոչուին օրինակներով բացատրէ, — Որո՞նք են թուական ածականները. — Դեռ ուրիշ ի՞նչ տեսակ բառեր թուական ածական են, օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուին թուական ածականները, օրինակներ տուր:

Հրահանգ 90. — Հետեւեալ խօսքերու շեղագիր ածականներուն որակական կամ թուական ըլլալը որոշեցէք, պէտք եղած հարցումներով:

Ես հինգ խոշոր նարինջ ունիմ — Մեր կառքը կը ֆաշեն երկու հուժկու երիվաբներ — Յիսուս տասներկու հաւատարիմ առակներէն ունէր. — Մեր քաղին մէջ կան երեք հոյակապ տունք:

Հրահանգ 91 — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէք յարմար որակական ածականներով:

Առիւծը...է. — Երկարը...է. — Շուտանը...է. — Ապակին է...է. — Հորը...է. — Դամակը...է. — Շուներ...է:

Օրինակ. — Առիւծը հզօր է:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԵՐ ԿՊՐՈՑԸ

Մեր գպրոցին մէջ կան հարիւր քսան աշակերտներ: Ունինք մէկ տնօրէն և ինը ուսուցիչ: Աշակերտները բաժնուած են եօթը կարգերու. ես երկրորդ կարգին չորրորդ աշակերտն եմ: Մեր կարգին առաջին աշակերտն է Զարեհ զոր շատ կը սիրեմ: Այս տարի քերականութեան սկսանք. ես կը կարդամ աշխարհաբարի քերականութեան առաջին գիրքը, մեծ եղբայրս Վահանը որ երրորդ կարգէն է, կը կարդայ քերականութեան երկրորդ գիրքը. հօրեղբորորդիս Տիգրանը որ հինգերորդ կարգէն է, կը կարդայ քերականութեան երրորդ գիրքը: Երէկ, ութ նոր աշակերտներ ալ եկան մեր գպրոցը:

Հրահանգ 92 — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով թուական ածականները:

Հրահանգ 93. — Հետեւեալ անուններուն բով դրէք յարմար որակականները՝ վարի ածականներէն, եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս. Գինի, ձիւն, մեղան, ոսկի, երկինք, մոխիր, խոտ, ածուխ: Գեղին, գործ, ներմակ, մանիւշակագոյն, սեւ, կարմիր, կանաչ, կապոյտ:

Օրինակ. — Կարմիր գինի, եւն:

Հրահանգ 94. — Հետեւեալ անունները յարմարութեան համամտ իրարու բով դրէք եւ գրեցէք օրինակին պէս:

Շեփիչ, շեփուր, դրօշակ, աղօրիփ, ցնցուղ, գաւազան, Պարսիկապան, վարդապետ, զինուոր, զիւերապետ, ջաղացական, օրմնադիր, փողաւար:

Օրինակ — Օրմնադիրին ծեփիչը, եւն:

Հրահանգ 95. — Վերի հրահանգը բերանացի կրկնեցէք, յօղերը գեղջելով:

Օրինակ. — Օրմնադիրի ծեփիչ, եւն:

ԴԱՍ. — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

48. — Կան քանի մը ածականներ ալ որոնք իրենց քովի գոյականը ցուցնելով որոշելու կը ծառայեն և կը կոչուին ցուցական ածական օրինակ՝

Այս մարդը, այն տունը, եւն:

Այս բառերուն մէջ այս, այն ցուցական ածական են, զի կը ցուցեն թէ ո՛ր մարդը կամ ո՛ր տունն է որուն վրայ կը խօսինք:

49. — Գլխաւոր ցուցական ածականներն են այս, այդ, այն:

Հարցաւան. — Ո՞ր ածականները ցուցական կը կոչուին օրինակներով բացատրէ.—Որո՞նք են գլխաւոր ցուցական ածականները:

Հրահանգ. 96. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ բառերը, օրինակին պէս իւրաքանչիւր գոյականի քով կրկնելով այս, այդ, այն ցուցականները:

Այս կաւիճը, այս կողովը, այս գուլպան, այս փողոցը, այս օրհորը, այս մասանին, այս պատկը:

Օրինակ. — Այս կաւիճը, այդ կաւիճը, այն պատկը:

Հրահանգ 97. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը, յարմար թաւական ածականներով լրացնելով պակասները:

Մենք ունինք, ... աչիք, ... ալակներ, ... բերան, ... քիթ ... ձեռքեր, և ... ասիք, — Մեր ձեռքերուն վրայ կան... մատեր. — Շարաքք... օր է, ամիսը... օր է, տարին... տարի է, տարին... ամիս է. — Տարին... եղանակ ունի, գարուն, ամառ, առուն, ձմեռ. — Տարուան առաջին ամիսն է Յունվարը, ... ամիսն է Փետրվարը ... ամիսն է Մարտը, ... ամիսն է Ապրիլը, ... ամիսն է Մեյիսն, ... ամիսն է Հրահանգ 98. — Հետեւեալ անուններուն քով դրէք եւ գրեցէք յարմար որակականները վարի ածականներէն:

Մեղր, բացախ, պղպեղ, բոյն, բամբակ, կերակուր:

Կծու, լեղի, քրտ, աղի, անուշ, բարկ, անկի:

Օրինակ. — Անուշ մեղր, եւն:

Հրահանգ 99. — Վերի ածականներուն քով դրէք ուրիշ յարմար մէջմէկ գոյականներ:

Օրինակ. — Կծու սխտոր, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱՐԻՆՁԸ

Մինչեւ ինչ խաճառ մի նարինջ աղւոր «Օհ, գոչեց իսկոյն, զայրալից, սըրտնեղ,

Եւնչքան լեղի է, մինչդեռ շատ համեղ. Կը կարծեն մարդիկ, ասի իրաւ որ Ճաշակուելիք պտուղ չէ»:

«Կը սխալիս, ըսաւ, հայրիկն անդիէն, Վերցո՛ւր անգամ մը նուրբ կեւեմն աղոր

Եւ պիտի գտնես մէջը մեղրածոր, Ու շուտով պիտի հասկնաս այն առեն

Թէ ի՛նչ համեղ նարինջ է»:

Մի՛ գատէք բան մը արտաքին տեսքէն:

Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 100. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջի ցուցական ածականները որոշեցէ՛ր բերանացի:

Այն գետը ծանծաղ է. — Ճանցա՞ր այն տղան. — Ես պիտի գնեմ այդ խաղալիքը. — Այս սիրուն պուպիկը որո՞ւնն է. — Այն գիրքը կ'ուզեմ քէ այն գիրքը. — Դուք այդ ծոյլ տղային մի՛ նայիք. — Այս աղջկան անունն է, Աստիկ, այդ աղջկան անունն է Զարուհի, այն աղջկան անունն է Նուարդ:

Հրահանգ 101. — Ուսուցին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մատեր, վերի ոտանաւորէն:

Հրահանգ 102. — Օրինակեցէք հետեւեալ անունները, որոշելով թէ ինչի՞ անուն են անոնք:

Օղը, մասանին, ապարանջանք, մանեակը... անուններ են:

Հրահանգ 103. — Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես գուար պիտի ըլլամ Մենք գուար պիտի ըլլանք

Դուք գուար պիտի ըլլաք Դուք գուար պիտի ըլլաք

Ան գուար պիտի ըլլայ Անոնք գուար պիտի ըլլան

Հրահանգ 104. — Վերի օրինակին պէս վեց մեւով բերանացի ըսէք յետագայ խօսքերը:

ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

50. — Կարգ մը ածականներ ալ իրենց քովի գոյականը անորոշ կը թողուն և կը կոչուին անորոշ ածական. օրինակ՝

Կառք մը, միւս մարդը, ուրիշ գիրք:

Այս բառերուն մէջ մը, միւս, ուրիշ անորոշ ածական են, որովհետեւ ո՛ր կտոր, ո՛ր մարդը, ո՛ր գիրքը լինելը չեն կրնար որոշել:

51. — Գլխաւոր անորոշ ածականներ են անհն, բոռ, մը, ուրիշ, միւս, քանի մը, որ, ինչ, որեւէ, նոյն, իւրաքանչիւր. ևն:

Հարցաւու. — Ո՞ր ածականները անորոշ կը կոչուին օրինակներ տուր և բացատրէ. — Որո՞նք են գլխաւոր անորոշ ածականները:

Հրահանգ 105. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով անորոշ ածականները:

Հիւր մը եկաւ. — Ամէն բոլորն բոյն ունի. — Ի՛նչ կերակուր որ կ'ուզես պատրաստ է. — Այս սեռակը իմինն է, միւս սեռակը Զարէիինն է. ես ուրիշ սեռակ չունիմ. — Ո՛ր տունը կը բնակիք. — Բոլոր բաղաւթը ոսկի կաւ. — Ես քանի մը գրիչ ունիմ. — Սպասեցիմք բայց որեւէ մարդ չեկաւ. — Եւրոպացիիւր առակներ կատարելու է իր պարտքը. Երէկ տարօրինակ կենդանի մը տեսայ. — Ես ալ տեսայ նոյն կենդանին:

Հրահանգ 106. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէք օրինակին պէս.

Չանգակ և լեզուակ. բանալի և ծակ, նաւ և դէկ, մականի և քիակ, կառք և անիւ, դաւանակ և փոք:

Օրինակ. — Չանգակը լեզուակ ունի, ևն:

Հրահանգ 107. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական-գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար գոյականներ.

Կլոր լուսին
Բառակուտի սեղան
Բարձր ծառ
Յամ տուն
Խորունկ ծով
Ծանծաղ գետ
Տաք քէյ

Կլոր սեղան
Բառակուտի...
Բարձր...
Յամ...
Խորունկ...
Ծանծաղ...
Տաք...

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱՆՁՐԵՒՈՏ ՕՐ ՄԸ

Զարմինէ փողոցին մէջ տեղատարափ անձրեւի բռնուելով՝ հովանոցը բացաւ՝ ինքզինք անձրեւէն պահպանելու համար: Ի՛նչ մը անդին տեսաւ իրենց դրացիին աղջիկը որ առանց հովանոցի՝ անձրեւին տակ կը թրջէր: Անմիջապէս քովը զնաց և թէն անոր թւին անցնելով՝ զանի ևս պատասպարեց իր հովանոցին տակ և երկուքը միասին շարունակեցին իրենց ճամբան:

Զարմինէ ուրիշներու վիճակին հոգածու՝ խիստ բարեսիրտ աղջիկ մըն է, անոր համար՝ ձեռքէ չի փախցըներ ամէնէն պղտիկ առիթն իսկ՝ ուրիշներուն օգնելու:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ պատահեցաւ Զարմինէի — Զո՞վ տեսաւ քիչ մը անդին — Ի՞նչ օգնութիւն ըրաւ դրացիին աղջկան. — Զարմինէ ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է. — Պզտիկ բարիքները կամ օգնութիւններն ալ արժէք ունին. — Ի՞նչպէս կարելի է սովորիլ առաքինութեան:

Հրահանգ 108. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 109. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական-գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար ածականներ:

Գիրքերի ապակի	Թափանցիկ ապակի
Պայծառ լոյս	լոյս
Բնական կենդանի	կենդանի
Ոսկեգոծ շորայ	շորայ
Սպիտակ շուշան	շուշան
Յից ապառաժ	ապառաժ

Հրահանգ 110. — Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ կը կոչուի:

Այն որ բամպակ կը զգէ, այն որ դուռ կը պահպանէ, այն աղջիկը որ ծառայութիւն կ'ընէ, այն որ պատկեր կը ցուցնէ, այն որ քանդակ կը քանդակէ, այն որ զիւր կը պահպանէ, այն որ կ'իյնայ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՒՆԸ

Ծաղիկներն ո՞ւր գընացին:
— Լուռ՝ կը ննջեն հողին տակ,
Զմեռն ի բուն ծածկըւած
Զիւն վերմակով ըսպիտակ:
Կուգայ արեւն գարնային
Իր շողերով կենդանի,
Եւ ձմեռուան ցուրտին հետ
Զիւն վերմակը կը տանի:
Ելէ՛ք, աղա՛ք, նայեցէ՛ք
Քուն — ծաղիկներն կ'արթնան,
Դուրս կը հանեն գլուխնին
Եւ աչուկնին կը բանան:

ԼՈՒՍԱՆԵՐ

Հրահանգ 111 — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները.

Ես դասեալ գիտցայ վաւերաբան չգիտցաւ, անկա պիտի պատժուի — վարդն ու շուշանը ծաղիկներ են որ անուշ կը բուրեն — Ես երկու խաղալիք առի, որոնց կը հաւանքս դուն — Ես ասոր կը հաւանքս, միւսը գէտ է — Այն տղան որ կ'աշխատի կը յառաջդիմէ — Ես շատ աւելի, դուք պատկերներ ունիք, ես ձեզի շատ աւելի, դուք ինծի պատկերներ ունիք — Ինք ծոյլ կ'են, մենք աշխատեցանք. — Աստիճան մարդը ասելի է, անոր մի՛ հաւատարմ:

Հրահանգ 112. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ բառերը, ստորագծելով ածականները:

Տաք զուգ, բաւական մը, Գրիգոր Լուսաւորիչ, անգուր Լայն, առաջին մարդը, այն հրացանը, ամէն ազգ, պոստ գետ, երանաւէտ դրամ, այդ երկիրը, լեռնոս Գաղաթ, միւս վարդապետը, այս դրոշակը, ուրիշ բաղաձայններ:

Հրահանգ 113. — Վերի հրահանգին ածականներուն եւ գոյականներուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանացի.

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԶԻՆ

Օր մը յաղթական ձին պատահեցաւ մուկին և սկսաւ դանի ծաղրել. — «Ի՞նչ փոքրիկ և ողորմելի կենդանի ես դուն, ո՛չ մէկ բանի չես ծառայեր» — «Եկո՛ւր վաղէնք միասին ըսաւ մուկը, և պիտի տեսնես թէ ես քեզմէ առաջ պիտի անցնիմ»: Զին համաձայնեցաւ:

Հաղիւ թէ ձին տեղէն չարժեցաւ, մուկը ցատքեց անոր վրայ և փակաւ պոչին: Երբոր որոշուած տեղը հասան, մուկը վար ցատքեց և ձիուն առջև վազելով գոռաց. — «Ո՛ւր էիր, այս քանի՛ ժամ է՝ քեզ կ'սպասեմ կոր»: Զին մնաց շուարած...:

Խօսակցութիւն. — Օր մը ձին որո՞ւ պատահեցաւ. — Զին ի՞նչ ըսելով ծաղրեց մուկը — Մուկը ի՞նչ առաջարկութիւն ըրաւ ձիուն, — Զին համաձայնեցաւ. — Ի՞նչ խորամանկութիւն գործադրեց մուկը ձիուն հետ վազելու համար: Երբ որոշուած տեղը հասան, ի՞նչ պատահեցաւ. — Մուկը ի՞նչ ըսելով յոխորտաց — Զին ի՞նչ ըրաւ. — Պէտք է արհամարհել կամ ծաղրել տկարները:

Հրահանգ 114 — 114րդ հրահանգին գոյականները օրինակեցէ՛ք:

Հրահանգ 115 — Նոյն գոյականներուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը որոշեցէ՛ք եւ յօդերը ցոյց տուէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 116. — Նոյն հիւսանգին անձնական դերանունները որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 117. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար գոյականներ:

Սուր տանդ	Սուր երկաթ
Երկար քիւ	Երկար . . .
Կարճ գաւազան	Կարճ . . .
Լայն համբոյ	Լայն . . .
Նեղ դուռ	Նեղ . . .
Կարճ բար	Կարճ . . .
Կակաւդ մօմ	Կակաւդ . . .
Բարակ գրիչ	Բարակ . . .
Հաստ գերան	Հաստ . . .

ԴԱՍ. — ԲԱՅ

52. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի՛նչ ընելուն կամ ի՛նչ ըլլալուն վրայ բան մը ըսել ուզենք, հարկ է որ կարեւոր բառ մը գնենք անոր անունին քով, օրինակ՝ առնենք Տիրան, շուն և շուշան գոյականները և անոնց վրայ մէյմէկ բան ըսենք.

Տիրան կը քնանայ. — Շունը կը հաչէ. — Շուշանը Թոռնեցաւ:

Այս խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ, քոռնեցաւ բառերը Տիրանին, շունին, և շուշանին ի՛նչ ընել կամ ըլլալը կը ցուցնեն:

53. — Այն բառերը որ բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնեն, բայ կը կոչուին:

Վերի խօսքերուն մէջ կը ֆնանայ, կը հաչէ, քոռնեցաւ՝ բայ են:

Հարցարան. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը վրայ բան մը ըսել ուզենք, ի՛նչ ընել հարկ է, օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ի՛նչ է բայը:

Հրահանգ 118. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով պարունակած բայերը.

Աչքը կը տեսնէ, ականջը կը լսէ, քիթը կը հոտոտէ, ականք կը ծամէ, ձեռքը կը բռնուի:

Թռչունը կը թռչի, ձուկը կը լողայ, օձը կը սողայ, գորսը կ'ոտոտէ, մարդը կը բալէ:

Ջուրը կը հոսի, հովը կը փչէ, անձրեւը կը տեղում:

Հրահանգ 119. — Հետեւեալ անձերուն, կենդանիներուն եւ իրերուն վրայ մէյմէկ բան ըսէք, պէտք եղած բայերը գնելով անոնց քով:

Երախան, ֆահանգ, քաղաւոր. — Էշը, մեղուն, շուր. — Խաւսոցը, գրիչը, տաղը:

Օրինակ. — Երախան կուլայ, եւն:

Հրահանգ 120. — Հետեւեալ անձներով խօսքեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէք օրինակին պէս.

Լեզու եւ բերան, մեղր եւ փերակ, գինի եւ տակաւ, մեղան եւ կաղամար, ձի եւ ախոռ, ոչխարներ եւ փառախ:

Օրինակ. — Լեզուն բերանին մէջ է, եւն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԸ

Մարտ ամսուն մէջ պարտիզպանը շատ զբաղած է՝ ըլլալ: Բանով կը փորէ իր պարտէզին հողը, տրմուղով

կը հաւասարեցնէ դայն յետոյ ածուներու կը բաժնէ և սերմերը կը ցանէ: Ան կը տնկէ սոխ, կաղամբ, վարունգ, լոլիկ, գետնախնձոր և ուրիշ բաներ: Աւելի վերջը՝ կը մտքէ ածուները դէշ խոտերէն որոնք կ'արգի-

լեն բանջարեղէններուն աճումը: Ամառը և աշունին կը քաղէ իր բերքերը և դանոնք շուկան կը տանի, կը ծախէ: Պարտիզպանը կ'ապրի իր արդար վաստակովը:

Խօսակցութիւն. — Պարտիզպանը ե՞րբ կը սկսի իր աշխատութիւններուն. — Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ են պարտիզպանին գլխաւոր աշխատութիւնները. — Ի՛նչ գործիքներ կ'ունենայ պարտիզպանը եւ ի՛նչ բաներու կը գործածէ զանոնք. — Ի՛նչ բանջարեղէններ կը ծանցնար. — Ե՞րբ կը քաղէ պարտիզպան իր բերքերը:

Հրահանգ 121. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բայերը:

Հրահանգ 122. — Յետագայ բայերէն յարմարներով լրացուցէ՛ք վարի խօսքերը:

Կը ծախէ, կ'արածէ, կը կազմէ, կը շինէ, կը բանդակէ, կը նկարէ, կը վարէ:

Կազմարար գիրք... — Պոհարավաճառը գոհարեղէն... Հովիւր ոչխար... — Կառավարը կառ... — Նկարիչը պատկերներ... — Մեքենագործը մեքենայ...

Հրահանգ 123. — Հետեւեալներով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ գրեցէք օրինակին հետեւելով:

Հնազանդ որդի, ցուրտ օդ, համդարս ծով, խելօք աղջիկներ, շինող հանդէս:

Օրինակ. — Որդին հնազանդ է, որդին հնազանդ եղաւ, որդին հնազանդ պիտի ըլլայ, եւն:

ԴԱՍ. — ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԿԱՍ ԵՆԹԱԿԱՅ

54. — Այն անունը կամ դերանունը որուն ի՛նչ ընել կամ ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնէ բայը, կը կոչուի *սեռ-բայի* կամ *ենթակայ. օրինակ՝*

Գրիգոր կը խաղայ, ան յոգնեցաւ:

Այս խօսքերուն մէջ կը խաղայ, յոգնեցաւ բայերը Գրիգորին ի՛նչ ընել և ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնեն ուրեմն Գրիգոր անունը տէր բային է կը խաղային, ան դերանունը տէր բային է յոգնեցաւին:

55. — Խօսքին մէջ տէր բային կը գտնուի բային վրայ դնելով ո՞վ կամ ո՞րոնք, ի՞նչ բան կամ ի՞նչ բաներ հարցումները. օրինակ՝

Աստուած արդար է. — ո՞վ արդար է. — Աստուած

Մարդիկ չար են. — որո՞նք չար են. — Մարդիկ

Տունը փլաւ. — ի՞նչ բան փլաւ. — Տունը

Չիւները կը հալին. — ի՛նչ բաներ կը հալին. — ձիւները

Հարցաւան. — Ի՞նչ է տէր բայի կամ ենթակայ օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Տէր բային ի՛նչ հարցումներով կը գտնուի. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 124. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերն ու տէր բայինքը որոշեցէր բերանացի պէտք եղած հարցումներով:

Խառք կ'արժաւէ. — Երուանդ կը ննջէր. — Պուռ կ'ուլաւ, ան կը խնդայ. — Սնահեմ տեղաց. — Պէտք յորդեցաւ. — Մենք եկանք, անոնք գնացին. — Լեւոնը ձիւնապատ էին. — Ծառը չորցաւ. — Շոգեմաւր պիտի մեկնի. — Ծովը ալեկած է. — Նապաստիները անվեհեր են. — Փայքը ամուլիս եղաւ. — Ես կը սիրեմ սրտորդութիւնը:

Հրահանգ 125. — Յետագայ բայերուն ըով վարի անուններէն յարմար տէր բայինքը դնելով խօսքեր կազմեցէր եւ գրեցէր օրինակին պէս:

Կը բուրէ, կը բաւալի, կը գլուխ, կը լուսաւորէ, կ'աճի, կը կտրէ, կ'ուսանի, կը տեսնի, կը սուլէ:

Պնդակ, անիւ, ծաղիկ, օրորոց, բոյս, դպրոցական, մկրտ, նրագ, սուլիչ:

Օրինակ. — Պնդակը կը գլուխ, եւն,

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՒՆ. — ՄԱՐՏ

Մարտն ի՛նչքան սիրուն ամիսն է տարուան, Ամիսն է այն բիւր անակնկալի, Օրէ օր լեռ սար, դաշտ, անտառ, աւան կը զգենուն նոր նոր ձեւեր պաշտելի:

Յանկին վերեւէն զարթող պարտէզին, Ծաղիկներովն իր նոր փթթող՝ հրապարտ, կը տեսնես դեղձին որ ջերմ արեւին կը բանայ իր լի պտուկները վարդ:

Արեւ կամ անձրեւ, եղեամ, սիւք կամ հով՝ Ամէն ինչ հրապարտ ունի այն ատեն, Ու սիրուն Մարտիկը դալար դէմքով՝ կը ժըպտի յաճախ արցունքի մէջէն:

Թարգմ. Յ. Գ

Ե. ՌԷՅՆՈ

Հրահանգ 126. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէր տողեր վերի ոտանաւորէն:

Հրահանգ 127. — Յետագայ գոյականները վարի ածականներէն յարմարներուն ձեռ կապեցէ՛ր է բայով եւ խօսքեր կազմելով գրեցէր օրինակին պէս:

Նապաստակ. խոզ, գալլ, եգ, հու, կարին, արծիւ, սիրամարգ, մրջիւն, ձի, կրիայ:

Թունաւոր, սրնբաց, զիւստիչ, պարտաւ, երկչոտ, դանդաղ, ածան, միւ, շեղ, բարձրաբիւլ, աղտոտ:

Օրինակ. — Նապաստակը երկչոտ է:

Հրահանգ 128. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը.

Ես հիւանդ էի Մենք հիւանդ էինք

Պուռ հիւանդ էիր Պուռ հիւանդ էիք

Սեն հիւանդ էր Սենք հիւանդ էինք

Հրահանգ 129. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւով բերանացի ըսէր հետեւեալ խօսքերը:

Ես սուղ էի, ես փոքրիկ էի, ես խելօք էի:

Տարգ. Գերականութիւն

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԹԻԻԸ

56. — Տէր բային եղակի կամ յոգնակի բլլալուն համեմատ՝ բային ալ ձեւը կը փոխուի, ուրեմն բայն ալ անունի և դերանունի պէս ունի թիւ, այսինքն՝ եղակի և յոգնակի. օրինակ՝

Ձին փախաւ, ձիերը փախան:

Այս խօսքերուն մէջ փախաւ եղակի բայ է, որովհետեւ տէր բային ալ եղակի է և մէկ ձի կը ցուցնէ, իսկ փախան յոգնակի է, որովհետեւ տէր բային ալ յոգնակի է և շատ ձիեր կը ցուցնէ:

Հարցարան. — Բայց միշտ նոյն ձեւը կ'ունենայ թէ զանազան ձեւեր. — Ե՞րբ կը փոխուի բային ձեւը. ուրեմն բայն ալ թիւ ունի. — Օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 130. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը եւ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերը, տէր բայինները եւ անոնց թիւը:

Ծաղիկը բացուեցաւ. — **Ծաղիկները բացուեցան.** — **Պարծաւորը կ'աւաւսի.** — **Պարծաւորները կ'աւաւսին.** — **Խոսքը դալար է.** — **Խոսքերը դալար են.** — **Հիւր պիտի գայ.** — **Հիւրեր պիտի գան.** — **Սա կօփի գնեցի.** — **Մենք կօփի գնեցինք.** — **Ան խելօք կը կենար.** — **Անոնք խելօք կը կենային:**

Հրահանգ 131. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը հարցումին համեմատ եղակի կամ յոգնակի յարմար տէր բայիններով:

(**Ի՞նչ բան**) կը փայլի. — (**Ո՞վ**) դառ կ'առնէ. — (**Ո՞վ**) կարտայ կը շինէ. — (**Որո՞նք**) խաչեցին Յիսուսը. — (**Ի՞նչ բան**) կ'այրէ. — (**Ի՞նչ բաներ**) հոստէ են. — (**Ո՞վ**) Բարոյ կուտայ. — (**Ո՞վ**) լար լուաց. — (**Որո՞նք**) կը Բաւեն սայլը. — (**Ի՞նչ բաներ**) պիտի ծաղկին երբք գարունը գայ:

Օրինակ. — Սղամանը կը փայլի:

Հրահանգ 132. — Վերի հրահանգին բայերը ցոյց տուէք, բերանացի որոշելով նաեւ անոնց եղակի կամ յոգնակի բլլալը:

Հրահանգ 133. — Յարմար բայեր գտնելով ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընեն:

Քամոցով, տապալով, սանհով, մարտով, ուռնա. կով, մամուլով, գրիչով, չուսնով:

Օրինակ. — Քամոցով կը Բամեն, տապալով կը տապկեն, են:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԶԱՊԷԼՆ ՈՒ ՖԻՏԷԼԸ

Զապէլ շատ կը սիրէ իր սիրուն ձերմակ չնիկը զոր ֆիտէլ կը կոչէ: Անիկա իր ֆիտէլին համար ամէն տեսակ խնամք կը տանի, զանի կը դգուէ, կը փայփայէ, և շատ անգամ անոր հետ խաղալով կը զուարճանայ: Ֆիտէլ ալ հոգի կուտայ իր տիրուհիին վրայ, երբե՛ք չի զատուիր անոր քովէն, անոր ձեռքերը կը լիզէ, և ամէն քմահաճոյքներուն կը հնազանդի: Զապէլ և ֆիտէլ երկու անկեղծ ու ճշմարիտ բարեկամներ են:

Խօսակցութիւն. — Զապէլ գո՞վ կը սիրէ. — Ի՞նչ կընէ ան ֆիտէլին. — Ֆիտէլ ի՞նչ կընէ Զապէլին. — Զապէլ եւ ֆիտէլ ի՞նչ պիտի բարեկամներ են. — Կրնա՞յ ըլլալ որ օր մը գժտին իրարու հետ. — Ի՞նչ յատկութիւն ունին շուները. — Անոնք երբեք անհատարիմ կամ ապերախտ կ'ըլլա՞ն. մինչդեռ մարդիկ...:

Հրահանգ 134. — Ուսուցչին թելաթրութեամբը ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 135. — Յետագայ խօսքերը յոգնակիի վերածելով գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Շուքը կը հաչէ, կը կասդի, կը խածնէ. — **Ածուխը կը երահի, կը վառի, կը հասնի, մոխիր կ'ըլլայ.** — **Մարդը կը խոհի, կը խօսի, կը գրէ, կը գործէ.** — **Դերձակը կը ձեւէ, կը կտրէ, կը կարէ, կ'արդուիէ.** — **Մօակը երեկեց, ցանեց, տալանեց, հնձեց, ամբարեց.** — **Հաւը հաւկիթ ածեց, թխեց, ձագ հանց:**

Օրինակ. — **Շուքերը կը հաչեն, կը կասդին, կը խածնեն:**

Հրահանգ 136. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը:

Ես մօակ պիտի ըլլայի	Մենք մօակ պիտի ըլլայինք
Դու մօակ պիտի ըլլայիր	Դուք մօակ պիտի ըլլայիք
Ան մօակ պիտի ըլլար	Անոնք մօակ պիտի ըլլային

Հրահանգ 137. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևով բերանացի ըսէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես գոհ պիտի ըլլայի, ես երջանիկ պիտի ըլլայի, ես Գկարիչ պիտի ըլլայի:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԴԵՄԲԸ

57. — Ամէն խօսքի՛ մէջ բայր կը ցուցնէ.

Կամ խօսողը. օրինակ՝ գրեցի,

Կամ ա՛ն որու կ'ուղղուի խօսքը. օրինակ՝ գրեցիր,

Կամ ա՛ն որուն վրայով կը խօսուի. օրինակ՝ գրեց:

58. — Ուրեմն բայն ալ անձնական դերանունին պէս երեք դէմք կը ցուցնէ և անոր համեմատ կը փոխուի թէ՛ եզակիի թէ՛ յոգնակիի մէջ. օրինակ՝

Ա. դէմքը. — Ես կը խօսիմ, մենք կը խօսինք,

Բ. » Դուն կը խօսիս, դուք կը խօսիք,

Գ. » Ան կը խօսի, անոնք կը խօսին:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ բայը ո՞ր անձերը կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ուրեմն բայը քանի՞ դէմք կը ցուցնէ. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 138. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերէն առաջին դէմք ցոյց տուողները:

Ես կը բալեմ, ան բնացաւ, դուք պիտի նստիք, դուն կը խաղայիր, մենք կ'աղօթէինք, անոնք կ'երգեն, ես ուրախացայ, դուն տրտնեցար, ան պիտի ուտէ, մենք կը յուսայինք, դուք կը հանգչիք, անոնք կ'ուլան, ես նուազեցի, դուք պիտի լուէ՛ք, զատկէ՛, ինք կը մտածէր, հաւսէ՛ք, փութանք, Տիգրան արքեպիսկոպոս, ոչխարները՝ մայնեցին:

Հրահանգ 139. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն Բ. դէմք ցոյց տուողները:

Հրահանգ 140. — Օրինակեցէ՛ք վերի խօսքերուն Գ. դէմք ցոյց տուողները:

Հրահանգ 141. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը, պէտք եղած տէր բայինքով:

...բալ կուսայ. — ...ալոն կուսայ. — ...ծիրապսուղ կուսայ. — ...ճազանակ կուսայ. — ...նուռ կուսայ. — ...կեռաս կուսայ. — ...սերկեիլ կուսայ. — ...քուր կուսայ. — ...պիտակ կուսայ:

Օրինակ. — Բալեմին բալ կուսայ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՐՁՐԿԸ

Իւրաքանչիւ իմ փոքրիկ, ճերմակ ու տաքուկ,

Լի փետուրներով փափուկ ու առատ,

Երբ վախճամ գայէն կամ փոթորիկէն

Ի՛նչքան ապահով կը ներհեմ վըրադ:

Բայց շատ մանուկներ մերկ, անտուն, անմայր

Չունին բընաւին, ո՛հ, ի՛նչ բախտ դժնէ,

Ո՛չ բարձ, ո՛չ մահիճ ննջելու համար,

Այս բանն, աւա՛ղ, զիս շատ տըխուր կ'ընէ:

Թրգմ. Յ. Գ.

ՏԻՆԻՆ ՏԵՊՈՐՏ ՎԱԼՄՈՐ

Հրահանգ 142. — Բերանացի որոշեցէ՛ք 138րդ զրահանգի բայերուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Հրահանգ 143. — Առաջին դէմքի վերածելով՝ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Պուն առսուն կ'ելլես, կը լուացուիս, նախանաւ կ'ընես, դպրոց կ'երթաս, դաս կուսաս, իրիկուան տուն կը դառնաս, կ'ընքես, դաս կը սերես, յետոյ կը պառկիս, կը բնանաս:

Օրինակ. — Ես առսուն կ'ելլեմ... եմ:

Հրահանգ 144. — Երրորդ դէմքի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Ան առսուն կ'ելլէ... եմ:

Հրահանգ 145. — Յոգնակիի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Պոս առսուն կ'ելլէ... եմ:

Հրահանգ 146. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Պուն առսասաւեր եղիր, դուք առսասաւեր եղէք:

Հրահանգ 147. — Վերի օրինակին պէս երկու ձևերով բերանացի ըսէ՛ք հետեւեալները:

Պուն խոնարհ եղիր, դուն կտին եղիր, դուն վեհան. ձըն եղիր:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԺԱՍՏԱՆԱԿԸ

59.— Բայը տարբեր ձեւեր կ'առնէ նաև զանազան ժամանակներ ցուցնելու համար. օրինակ՝

Միհրան ձաշեց, Զաւէն դեռ պիտի ձաշէ.

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ նաշեց բայը երկրորդին մէջ պիտի նաշէ եղած է, Միհրանին և Զաւէնին ձաշելու տարբեր ժամանակները որոշելու համար:

60.— Բայը երեք ժամանակ կը ցուցնէ, որոնք են. ներկայ. օրինակ՝ կը գրեմ. որ ըսել է «իմա կը գրեմ»,

Անցեալ. օրինակ՝ գրեցի. որ ըսել է «անցած ժամանակի մէջ գրեցի»,

Ապառնի. օրինակ՝ պիտի գրեմ. որ ըսել է «գալիք ժամանակի մէջ գրել կ'ուզեմ»:

Հարցաւան. — Բայը ուրիշ տարբեր ձեւեր ալ կ'առնէ՞ եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Բայը քանի՞ ժամանակ կը ցուցնէ. օրինակելով բացատրէ:

Հրահանգ 148. — Բերանացի որոշեցէր հետեւեալ խօսքերու բայերուն ժամանակները:

Ես դասս կը սեռեմ, Միհրան դասը պիտի սեռէ, դուն դասդ սեռեցիր. — Մօակը հերկեց արօք, հիմա ցորեն կը ցանէ, վերջը պիտի հնձնէ ցորենը. — Գուր նուագեցիք մենք պարեցինք, հիմա ես կը նուագեմ, դուք կը պարէք, բիշ վերջը Պետրոս պիտի նուագէ, ես պիտի պարեմ. — Ես խրճճորս կերայ, դուք ալ կերա՞ք ձեր խրճճորք. — Այ, ես խրճճորս հիմա կ'ուտեմ, բայց Ասրիկն դեռ պիտի ուտէ.

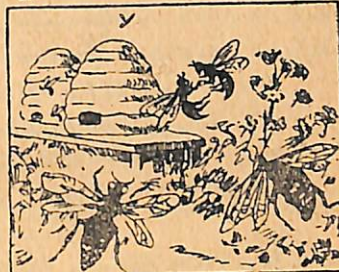
Հրահանգ 149. — Լրացուցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը, անցեալ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Փայտահար տապաւում... ծառք. — Հիւսնը բխրում... փայտք. — Այգեպանը յօսոցում ... արքայութիւնը. — Նկարիչը վրձնում... կտաւի վրայ. — Պարսիկականը ցնցում... ծաղիկները. — Զարմինէն հերկում... գուլպան.

Օրինակ. — Փայտահար տապաւում կտաւ ծառք:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՈՒՆԵՐԸ

Երկու մեղունները կը կուռլուէին: — «Մեղրո կ'առնես կոր», կ'ըսէր մին. — «Մեղրամոմս գողցար». կ'ըսէր միւսը. «Ես քեզմէ բան մը չառի», կը պատասխանէր առաջինը. — «Ես քեզմէ բան մը չգողցայ», կը պատասխանէր երկրորդը: Եւ կատաղօրէն իրարու վրայ յարձակելով՝ զիրար խայթեցին և երկուքն ալ գետին ինկան մեռան:

Պիծակները՝ որ զանոնք կը գիտէին, ըսին. — «Լաւ ըրիք զիրար սպաննելով, չնորհակալ ենք, ձեր պատրաստած մեղրերը մենք կուտենք»:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ կ'ընէին երկու մեղուններ. — Ի՞նչ կ'ընէին իրարու. — Ի՞նչ բրին յետոյ կատարած մեղունները. — Ինչո՞վ զիրար խայթեցին. — Գիտէ՞ք ուրիշ խայթող եւ թռնաւոր միջատներ. տուէ՛ք անունները. — Կոխէ՞ն ո՞վ կ'օգտուի, կուռլունքը թէ ուրիշներ:

Հրահանգ 150. — Ուսուցին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ր տողեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 151. — Լրացուցէ՛ր յետագայ խօսքերը ներկայ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Մօակը բրիչով... հողը. — Ուրմեղիքը ծիփելով... պատար. — Աստղագործը սղոցում ... աստղեր:

Օրինակ. — Մօակը բրիչով կը բրէ հողը:

Հրահանգ 152. — Լրացուցէ՛ր յետագայ խօսքերը ապառնի ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Զաւազպանք ... ցորենը... Երկազորմենք սայլով... հաւկերք. — Գրիգոր օճառով ... ձեռքերը. — Մենք լուցկիով... լամբարք:

Օրինակ. — Զաւազպանք պիտի աղայ ցորենը:

Հրահանգ 153. — Օրինակելով՝ հետեւեալ խօսքերը:

Ես բարի բլլամ

Գուր բարի բլլամ

Ան բարի բլլայ

Հրահանգ 154. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով բերանացի ըսէ՛ր յետագայ խօսքերը:

Ես բաշ բլլամ, ես հեգ բլլամ, ես խոհեմ բլլամ:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

61. — Բայը ղեռ ուրիշ զանազան ձևերու կը փոխուի հրաման, անկատարութիւն, թէ՛ութիւն, փափաք եւայլն ցուցնելու համար, օրինակ՝

Գրէ՛, կը գրէի, եթէ գրեմ, թո՛ղ գրէ, գրած են:

62. — Բային այսպիսի զանազան ձևերու փոխուիւն կը կոչուի խոնարհում:

Հարցաւան. — Բայը ղեռ ուրիշ ի՞նչ ձևերու կը փոխուի օրինակներ տուր. — Բային այս փոփոխութիւնները ի՞նչ կը կոչուին:

Հրահանգ 155. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պառնակած գրել բային զանազան ձևերը:

Ես նամակ կը գրեմ, դու նամակդ գրեցիր, Յովսէփ ալ նամակ կը գրէր, մենք նամակ պիտի գրենք, անոնք ալ նամակ պիտի գրէին, Յակոբ, գրէ՛ նամակդ, դո՛ւք ալ գրեցէ՛ք, թէ որ նամակ գրեմ՝ ձեզի յուր կուտամ, եթէ նամակ գրէիք ադէկ կ'ըլլար գրած նամակդ ո՞ր է, նամակ գրող մարդը ճեւայ, գրելիք նամակս երկար է:

Հրահանգ 156. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն պառնակած խօսիլ բային զանազան ձևերը:

Դու ն խօսի կը խօսիս, ան խօսի կը խօսէր, մենք խօսեցանք մեր խօսքը, դուք դեռ խօսի պիտի խօսիք, ես ալ խօսի պիտի խօսէի, խօսեցէ՛ք, պարտնենք միասին խօսինք, եթէ ես խօսիմ, դուք պարտիք լսել, թէ որ անոնք խօսի խօսէին, հպատակաբար կուտայի, քող խօսէիր խօսիդ, դու ն խօսիլ չես գիտեր, խօսելու խօսքդ մտածէ եւ վերջը խօսէ, ես խօսած խօսքս գիտեմ, դու ն խօսելիք խօսքդ պատրաստէ:

Հրահանգ 157. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պառնակած կարգալ բային զանազան ձևերը:

Մենք գիրք կը կարդանք, ե՞րբ գիրք կարդացիք, երբ ես գիրք կը կարդայի, դու ն քերք կը կարդայիր, բանի՞ գիրք պիտի կարդաք, վաճառմ գիրք պիտի կարդար, գիրքդ կարդա՞ր, դուք մի՛ կարդաք, գրեցէ՛ք, երբոր կը կարդայիր մենք մտիկ կ'ընէինք կարդամ եւ ուսուցութիւն քէ. փոքրիկ Ջապէլ սորվեցաւ կարգալ գրել, կարդացած գիրքը կը հասկնայ, անիկա շատ կարգալիք գիրքեր ունի, գրող կարդացող տղան ուսումնական կ'ըլլայ, մենք շատ գիրքեր կարդացեր ենք:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱԻԸ

— «Երբ քեզ կը դիտեմ աղուոր նաւ շքեղ, Ո՛հ, կը դողդըղամ ստուգիւ շատ հեղ, Անհուն ծովերուն ինչո՞ւ դուն քեզ տաս, Ո՞վ կը կանչէ քեզ, ըսէ՛, ո՞ւր կերթաս, Յից կայմիդ վերայ առաջատուն ուռած եւ ալիքներէն ընդմիշտ օրօրուած՝ Ինչո՞ւ արշաւես վտանգներու դէմ. Հեռանաս խաղաղ նաւահանդիստէն»:

— «Եւ դուն, մա՛նուկ, անկողնիդ մէջ՝ ա՛յնքան հանգիստ ինչո՞ւ համար չես ընէր նիստ, եւ ամէն օր դպրոց կերթաս Յար կ'աշխատիս ու կու տաս դաս»:

Թրգմ. Յ. Գ.

ԱԼԷԿՍԱՆ ՆՕԷԼ

Հրահանգ 158. — Յետագայ բայերուն քով դրէք պէտք եղած դերանուն տէր բայինքը (որ զօրութեամբ կ'իմացուին):

Եր յոգնիմ, կը կարենք, վագեցիք, պիտի լսես, վառեցի, կ'ուրախանայ, տրամեցայ, պիտի նայինք, հեռացի՛ր, գնացէ՛ք, կուլայինք, պիտի մաւելին, կը մուտար, խմենք, փութացէ՛ք, հազացին, կերամ, բնդուցէիք, կը բերէի, քո՛ղ աշխատին:

Օրինակ. — Ես կը յոգնիմ:

Հրահանգ 159. — Վերի բայերուն թիւերն ու դէմքերը որոշեցէք բերանացի:

Հրահանգ 160. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես մեծ ըլլայի	Մենք մեծ ըլլայինք
Դու ն մեծ ըլլայիր	Դուք մեծ ըլլայիք
Ան մեծ ըլլար	Անոնք մեծ ըլլային

Հրահանգ 161. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևերով խոնարհեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես լուռ ըլլայի, ես ծիւր ըլլայի:

ԵՄ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի		Յոգնակի
Ա. Դեմք	Ես եմ	Մենք ենք
Բ. »	Դուք ես	Դուք էք
Գ. »	Ան է	Անոնք են

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք	Ես էի	Մենք էինք
Բ. »	Դուք էիք	Դուք էիք
Գ. »	Ան էր	Անոնք էին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք	Ես եղայ	Մենք եղանք
Բ. »	Դուք եղար	Դուք եղաք
Գ. »	Ան եղաւ	Անոնք եղան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ. »	Դուք պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ. »	Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ. »	Դուք պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ. »	Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն եղիր Դո՛ւք եղէք
ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ. »	Դուք ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ. »	Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ. »	Դուք ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ. »	Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ ըլլամ	Մենք թո՛ղ ըլլանք
Բ. »	Դուք թո՛ղ ըլլաս	Դուք թո՛ղ ըլլաք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլայ	Անոնք թո՛ղ ըլլան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ ըլլայի	Մենք թո՛ղ ըլլայինք
Բ. »	Դուք թո՛ղ ըլլայիր	Դուք թո՛ղ ըլլայիք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլար	Անոնք թո՛ղ ըլլային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անեքեւոյք

Ըլլալ

Ներկայ ընդունելութիւն Անցեալ ընդունելութիւն
Եղող Եղած եղեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Ըլլայիք. ըլլալու

ԴԱՍ. — ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ԱՏՈՐՈԳԵԼԻ

63. — Էական կը կոչուի եւ ըստ իր բոլոր ձեւերով:
64. — Խօսքին մէջ էական բայը իրեն հետ անբաժան կ'ունենայ ուրիշ բառ մը որ կը կոչուի *ստորոգելի*. Էական բայը առանց ստորոգելի իմաստ չի կրնար տալ օրինակ՝

Երկինքը կապոյտ է.

Այս խօսքին մէջ էական բայ է, կապոյտ՝ ստորոգելի, և խօսք չըլլար եթէ առանց ստորոգելի՝ ըսէինք:
Երկինքը ... է.

55. — Ստորոգելին տէր բային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ և կորոշուի տէր բային վրայ ընելով այդ հարցումները. օրինակ՝

Խնձորը պտուղ է, խնձորը ինչ է — պտուղ (ստորոգ.)
Ես անմեղ եմ, ես ինչպէս եմ — անմեղ (»)

Հարցաւոր. — Ո՞ր բայը էական կը կոչուի — Ի՞նչ է ստորոգելին. — Էական բայը ինքնին իմաստ կրնա՞յ տալ, օրինակ տո՛ւր և և բացատրէ, — Ստորոգելին ի՞նչ կը ցուցնէ, ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուի. օրինակներ տուր և և բացատրէ.

Հրահանգ 162. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով էական բայերը:

Ծիծեռնակը բռնուց Է. — Մարդիկ մահկանացու են. Նախնի Հայերը դիցապա՜ս Էին. — Համբերո՛ղ եղիւ և փափափո՛ղ կը համնիս. — Ես զինուոր պիտի ըլլամ եւ հայրենիքս պիտի պա՜ստապանմ. — Եթէ քաջ ըլլայի՛ք, յաղթանակը կը սանձի՛ք. — Եթէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ, ա՜ւստա՛ւ. — Յանձնաւոր պիտի ըլլայի՛նք, եթէ անհնազանդ ըլլայի՛նք:

Հրահանգ 163. — Օրինակեցէ՛ք վերի հրահանգին ստորոգելիները:

Հրահանգ 164. — Էական բային անցեալ կատարեալի երրորդ դէմքով խօսքեր կազմեցէ՛ք հետեւեալ բառերով, օրինակին պէս.

Ձմեռ և ցուր, եկիր և աւերակ, ջուր և ռոգի, փայտ և մոխիր, քցամի և բարեկամ:

Օրինակ. — Ձմեռը ցուր եղաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — Ա.Գ.ՌԱԽԵ ՈՒ Ա.ՂԱԽԵՍԸ

Ազգաւոր պանիրի կտոր մը խելով՝ ծառին վրայ թառած էր: Աղուէսը առաւ պանիրին հոտը և վեր վար նայելով՝ տեսաւ ազգաւոր ծառին վրայ, պանիրը կտուցին մէջ: — «Հէ՛ բարե՛ւ, տէ՛ր ազգաւ ի՛նչքան սիրուն և գեղեցիկ էք, իրաւ որ այս անտառին մէջ ձեզի չափ շնորհալի թռչուն չիկայ. ի՛նչքան անուշ ըլլալու է՜նա և ձեր երգը...»: Ազգաւոր այս գովեստներէն զգրլխած՝ ցոյց տալու համար իր քաղցրը ձայնը, բացաւ կտուցը և կառաջ մըն է արձակեց, որով պանիրն ինկաւ բերնէն, և աղուէսը՝ որ արդէն այդ բանին կը սպասէր, խլեց պանիրն ու փախաւ:

Խօսակցութիւն. — Ազգաւոր ի՞նչ ըրաւ. — Աղուէսն ի՞նչ ըրաւ և ի՞նչ ըսաւ. — Աղուէսին խօսքերն անկեղծ էին. — Ազգաւոր հաւատա՞ց այդ խօսքերուն. — Հետեւանք ի՞նչ եղաւ. — Ի՞նչ է շողորորթութիւնը:

Հրահանգ 165. — Ուսուցին թելադրութեամբ ուղղագրելեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 166. — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ՛ք վարի բառերէն յարմար ստորոգելիներով:

Աստուած... է. — Հոգին... է. — Մաքիս... է. — Կ. Պոլիս, Լոնտոն, Բարիզ... են. — Հին մարդիկ... էին. — Շերեփիկները... պիտի ըլլան:

Լեռ, միամիտ, մաշտաբաղաւոր, անմահ, գոհ:

Հրահանգ 167. — Օրինակեցէ՛ք իետեւեալները:

Ես զիր կը գրեմ, ես քեր կը կարդամ. — Մենք զիր կը գրենք, մենք քեր կը կարդանք:

Դուք զիր կը գրես, դուք քեր կը կարդաս. — Դուք զիր կը գրէք, դուք քեր կը կարդաք:

Ան զիր կը գրէ, ան քեր կը կարդայ. — Անոնք զիր կը գրեն, անոնք քեր կը կարդան:

Հրահանգ 168. — Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ներկայ ժամանակը:

Հաց եփել, ռոտ յոգնիլ, գնդակ խաղալ:

ՎԱՍ. — ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

66. — Ներգործական կը կոչուին այն բայերը որոնք տէրբային գործողութիւնը ուրիշին վրայ կը կատարէ. օրինակ՝

Մշակը ցորեն կը հնձէ.

Այս խօսքին մէջ կը հնձե ներգործական բայ է, որովհետեւ տէր բային (մշակը) հնձելու գործողութիւնը կը կատարէ ցորենին վրայ:

67. — Ներգործական բային իմաստը ամբողջանալու համար պէտք ունի ուրիշ բանի մը որ կը կոչուի սեռի խնդիր:

Վերի խօսքին մէջ ցորեն սեռի խնդիր է, զի եթէ առանց այդ բանին ըսենք «մշակը կը հնձե...» խօսքը թերի կը մնայ և չի հասկցուիր թէ մշակը ի՞նչ կը հնձէ (ցորեն, գարի, վարսակ...):

68. — Սեռի խնդիրը կը գտնուի բային վրայ ընելով զո՞վ կամ զորո՞նք, ի՞նչ քանի կամ ի՞նչ քանե՞ր հարցումները. օրինակ՝

Սիրէ՛ ընկերդ, զո՞վ սիրէ, — ընկերդ,

Կը յարգեմ ուսուցիչներս, զորո՞նք կը յարգեմ, — ուսուցիչները,

Երուանդ հաց կ'ուտէ, Երուանդ ի՞նչ բան կ'ուտէ, — հաց,

Դերձանը կարեց հագուստները, Գերձանը ի՞նչ բաներ կարեց. — հագուստները:

Հարցաւան. — Ո՞ր բայերը ներգործական կը կոչուին օրինակով մը բացատրէ. — ի՞նչ է սեռի խնդիրը, բացատրէ օրինակով. — Սեռի խնդիրը ի՞նչ հարցումներով կը գտնուի. օրինակներ տուր եւ հարցումներն ըրէ:

Հրահանգ 169. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն ներգործական բայերը, յետոյ սեռի խնդիրները:

Պարտիզանը վարդեր սնկեց. — Որտեղը կա՞նա մը որսաց եւ գայն ծախեց. — Դայը կը յափճակէ ոչխարներ եթէ Եւրոպայի չգահպանեն զանոնք. — Հարստապետը պանդխտ մը պիտի կառուցանէ. — Յիսուս օրհնեց մամուկները. — Դրովանաւը այն գիւղն առաւ եւ ուրիշ մը տուաւ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ

Մարտն անցաւ հասաւ Ապրիլ գեղեցիկ,
Հեռու աշխարհքէ եկաւ ծիծեռնիկ.

Դուն բարո՛վ եկար, զարնա՛ն կարապետ,
Կ առնակը թռաւ, զընաց վերելէն,
Սոխակն ալ փախաւ մեր պարտէզներէն.
Մէկ դո՛ւն մնացիր ճնճղուկներու հետ,
Սիրո՛ւն ծեծեռնիկ, զարնա՛ն կարապետ:

Պատուհանիս մօտ շինէ՛ քու բոյնը,

Անուշ ճուռողով երգէ՛ զարունը.

Ձո՛ւ ածէ, հանէ գեղեցիկ ձագեր

Եւ կեցի՛ր մեր մօտ մինչեւ Սեպտեմբեր:

ԲԱՄԱՌ. ԲԱԹԻՊԱ

Հրահանգ 170. — Յետագայ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղ դրէք պատշաճ սեռի խնդիրներ վարի գոյականներէն.

Թռչունը (ի՞նչ բան) կը շինէ. — Լոյսը կը փառաւէ (ի՞նչ բանը). — Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտեց (զո՞վ) — Արեւին հառապայքները հալեցաւցին (ի՞նչ բաները). — Մեղուն (ի՞նչ բան) կը շինէ. — Լաւաւարաւքիւնը կը պատժէ (զո՞ւնք). — Քահանան պառկեց (զո՞վ):

Յիսուսը, ձիւները, փերակ, բոյն, փեսան, խաւարը, յանձաւորները:

Հրահանգ 171. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր գրեցի, ես հառ խօսեցայ, ես քեր կարդացի. — Մենք գիր գրեցինք, մենք հառ խօսեցանք, մենք քեր կարդացինք:

Դուն գիր գրեցիր, դուն հառ խօսեցայ, դուն քեր կարդացիր. — Դուք գիր գրեցիք, դուք հառ խօսեցաք, դուք քեր կարդացիք:

Ան գիր գրեց, ան հառ խօսեցաւ, ան քեր կարդաց. — Անոնք գիր գրեցին, անոնք հառ խօսեցան, Անոնք քեր կարդացին:

Հրահանգ 172. — Վերի օրինակին պէս քերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն անցեալ ժամանակը:

Վարդ սնկել, դրամ Եսեիլ, ձուկ որսալ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԽԵԼՕՑ ԴԱԽԻԹ

Գեղի մը մէջ Խելօք Դաւիթ մը կար որուն ամէն մարդ կը դիմէր խելք հարցնելու: Օր մը զեղացիներէն մէկուն կողմ դռնին մէջ խոթեր էր գլուխը, ջուր խմելու համար, բայց ջուրը խմելէ յետոյ՝ գլուխը կը բռնուի դռնին մէջ: Գեղացիին և դրացիները շատ կ'աշխատին որ կողմուն գլուխը հանեն դռնէն, բայց անկարելի կ'ըլլայ: Այն ատեն Խելօք Դաւիթը կը կանչեն որպէս զի միջոցը գտնէ կողմուն գլուխը ազատելու: Խելօք Դաւիթ կուգայ և քիչ մը մտածելէ յետոյ՝ «Պէտք է կտրել գլուխը», կ'ըսէ: Գեղացիներն անմիջապէս կը մտորեն կողմը, բայց ինչ օգուտ որ կտրուած գլուխը նորէն կը մնայ դռնին մէջ: Խելօք Դաւիթ այս անգամ ալ կը վճռէ որ դռնը կտրեն և գլուխը դուրս հանեն:

Խօսակցութիւն. — Ինչպէս մէկն էր Խելօք Դաւիթ. — Իսկապէս խելօք էր թէ հակառակը. — Իսկ զիւղացիները. — Օր մը ինչ պատահեցաւ զեղացիի մը կողմուն եւ ինչ ըրաւ Խելօք Դաւիթ. պատմեցէ՛ք:

Հրահանգ 173. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով բոլոր բայերը:

Հրահանգ 174. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղըրէր պատշաճ ներգործական բայերը՝ վարի բայերէն ընտրելով: **Մտաւոր կար (ի՞նչ կ'ընէ).** — **Ստուած (ի՞նչ բրաւ)** տիեզերք. — **Կազմաւորը գիրք (ի՞նչ կ'ընէ).** — **Մարգիլը (ի՞նչ բրաւ)** օճը. — **Պարսիկապանը ջուր (ի՞նչ բրաւ)** ծաղիկներուն վրայ. — **Խաւիկը կայծեր (ի՞նչ կ'ընէ):**

Կը կազմէ, յափճակեց, կ'արձակէ, կը ծծէ, սեղծեց, սրակեց:

Հրահանգ 175. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերէն էականներն ու ներգործականները որոշելով՝ զատ զատ գրեցէ՛ք:

Փայտը կը վառի և բոց կ'արտադրէ. — **Ջուրն է կուտնը,** պառկեցաւ. — **Սն կաշիստիմ,** դառնաւ կը սորվիմ. — **Ջմեն Եկաւ,** օրը ցուրտ պիտի ըլլայ. — **Գարոցը փակուեցաւ,** մենք գրօսանք պիտի ընենք. — **Գիւնը Խաւաւ,** նրազները վառեցէ՛ք:

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԹԻԹԵՆՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿԸ

— Ըսէ՛ ինծի, թիթեռ սիրուն
Թէ ինչերո՞վ դուն կ'ապրիս,
Կը թռչնո՞ւս օրերն ի բուն.
Ըսէ՛, ի՞նչպէս չես յոգնիր:

— Դաշտերուն մէջ կանառչ, քնքուշ
ես միշտ կ'ապրիմ համարձակ,
Ծաղիկներուն բուրմունքն անուշ,
Իմ կերակուրս է միակ:

Բայց կեանքս իմ, ո՞հ, շատ կարճ է.
Ան մէկ օրէն երկար չէ.
Բարի՛ եղիր, մանո՞ւկ փոքրիկ,
Զիս մի՛ ձեռներ. խնայէ՛:

Թարգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 176. — Նախորդ հրահանգի բոլոր բայերուն թիւն ու դէմը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 177. — Նոյն հրահանգի բայերուն գոյական կամ դերանուն տէր բայիները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 178. — Նոյն հրահանգի ներգործական բայերուն գոյական կամ դերանուն սեռի խնդիրները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 179. — Նոյն հրահանգին էական բայերուն ստորգծելները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 180. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Սն գիր պիտի գրեմ, ևս նա ալ պիտի խօսիմ, ևս քեր պիտի կարդամ. — **Մենք գիր պիտի գրենք, մենք նա ալ պիտի խօսինք, մենք քեր պիտի կարդանք:**

Դուն գիր պիտի գրես, դուն նա ալ պիտի խօսիս, դուն քեր պիտի կարդաս. — **Դուք գիր պիտի գրէք, դուք նա ալ պիտի խօսիք, դուք քեր պիտի կարդաք:**

Ան գիր պիտի գրէ, ան նա ալ պիտի խօսի, ան քեր պիտի կարդայ. — **Անոնք գիր պիտի գրեն, անոնք նա ալ պիտի խօսին, անոնք քեր պիտի կարդան:**

Հրահանգ 181. — Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ապառնի ժամանակը:

Ջուր Խմել, դաս սորվիլ, ցորեն աղալ:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

69. — Երբոր խոսքին մէջ գոյականին դիրքը կամ որեւէ պարագան հասկցնել ուղենք պէտք կ'ունենանք անոր քով դնելու ուրիշ տեսակ բառ մը. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «գիրքը դրի դարակ», որով իմաստ չը տար, հարկ է ըսել «գիրքը դրի դարակին վրայ», կամ «դարակին մէջ» կամ «դարակին քով» կամ «դարակին տակ»: Այս պարագային մէջ վրայ, մոջ, քով, տակ բառերը ցոյց կուտան թէ գիրքը դարակին ո՞րտեղը դրուած է:

70. — Այն բառերը որոնք անունի կամ դերանունի մը քով կը դրուին անոր դիրքը կամ որ եւ պարագան ճշդելու համար կը կոչուին նախադրութիւն:

71. — Նախադրութիւններէն ոմանք իրենց քովի անունէն կամ դերանունէն առաջ կը դրուին եւ շատերը ետքը. օրինակ՝

Իհպի տուն. միմչեւ դպրոց, մեզի հետ, ծառին շուրջ եւն:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ գոյականին դիրքը կամ որ եւ պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակով բացատրէ. — Ո՞ր բառերուն կ'ըսուի նախադրութիւն. — Նախադրութիւնները իրենց քովի գոյականէն առաջ կը դրուին թէ ետքը, օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 182 — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած շեղագիր նախադրութիւնները ո՞ր բառերուն քով դրուած են, բերանացի որոշեցէ՛ր:

Շիշին մէջ գինի կայ — Մի՛ խօսիք ինծի հետ. — Ծաղիկներ բուսած են առուակին քով — Մշակը պատկեցաւ ծառին տակ եւ մինչեւ լոյս քնացաւ. — Որտորդը դէպի անտառ ուղղեց բայկերը. — Առանց փուշի վարդ չըլլար. — Մեզի համար գործ մը կա՞յ հոս. — Ընկերդ սիրէ անձիդ պէս. — Մէկ սանդուխէն վա՛ր իջաւ, միւսէն վեր ելաւ:

Հրահանգ 183. — Վերի հրահանգին նախադրութեանց ընկերացող բառերուն անուն կամ դերանուն ըլլալը որոշեցէ՛ր բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

Ի՛նչ անուշ ձայներ կը հնչեն
Մեր ծաղկաշատ սարերէն,
Ոգինե՞րն են որ կը մըմնջեն
Այդ սարերու վերեւէն:

Աղբիւրն է այն սէգ, լեռնածին,
Վըճիտ աղբիւր կենարար.
Տե՛ս ի՛նչ հեշտիւ՝ լուսաբացին
Կը գըլորի լեռն ի վար:

Արշալոյսի շողերն աղու
Կը ցոլցըջան անոր մէջ.
Եւ ալիքներն ալ իրարու
Կուտան համբոյրներ անվերջ:

Հէ՛յ ջան աղբիւր, քու հայրենի
Ծարաւ տըղոց զովաբեր,
Քու ակրդ թո՛ղ օրհնեալ լինի
Ու ծաղկաշատ քու ափեր:

ԱՂԲԻՒՐ

Հրահանգ 184 — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ բառերը, ստորագծելով նախադրութիւնները:

Քաղաքին մօտ, անոնց հանդէպ, աչքիս առջեւ, պա. շին ետեւ, ձուկի նման, ձեզի չափ, առանց հացի, նուէն ետ, լեռն ի վար, դէպի դատ, ինծի հետ, արեւին դէմ, ծո. վէն անդին, բացի բեզմէ, անկէ գաւ, մինչեւ երկինք, հորդ համար:

Հրահանգ 185 — Վերի նախադրութիւններուն ընկերացող բառերուն գոյական կամ դերանուն, հոլովեալ կամ անհոլով ըլլալը եւ գոյականներուն յօդերը որոշեցէ՛ր բերանացի:

Հրահանգ 186 — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալները:
Դու՛ն գի՛ր գէ, դու՛ն նա՛ն խօսէ, դու՛ն քե՛րք կարդա. — Դու՛ն գի՛ր գրեցէ՛ք, դու՛ն նա՛ն խօսեցէ՛ք, դու՛ն քե՛րք կարդացէ՛ք:

Հրահանգ 187 — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ր հետեւեալներուն հրամայական եղանակը:

Ճրագ վառել, վար ծռիլ, լաք լաւալ:

ԴԱՍ. — ՄԱԿԲԱՅ

72. — Երբոր խօսքին մէջ բային գործողութեան ի՞նչպէս, ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ չափով կատարելու պարագան հասկցնել ուզենք, հարկ կ'ըլլայ ուրիշ տեսակ բաներ գործածել, օրինակ՝

Տիգրան մեկնեցաւ. — ե՞րբ. — Տիգրան երեկ մեկնեցաւ.

Պատը փլաւ, — ի՞նչպէս. — Պատը յանկարծ փլաւ. ես անօթեցայ, — ի՞նչքան. — Ես շատ անօթեցայ. Եկո՛ւր, կեցի՛ր. — ո՞ւր. — Հո՛ւ եկուր, մեկրի՛ կիցիր, Այս խօսքերուն մէջ երեկ, յանկարծ, շաշ, հոս, մեկրի բառերը իրենց քովի բայերուն զանազան պարագաները ցոյց կուտան:

73. — Այն բառերը որոնք բայերուն քով գրուելով կը ձգտեն գործողութեան ժամանակը, եղանակը, տեղը, չափը կամ ուրիշ պարագան, մակրայ կը կոչուին:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ բային գործողութեան պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի մակրայ:

Հրահանգ 188. — Յետագայ խօսքերուն մէջ շեղագիր բառերէն որո՞նք ածական են, որո՞նք մակրայ, որոշեցէ՛ք բերանացի:

Փոփոխ Արամ ու պառկեցաւ, **կանուխ** ելաւ. — **Սիրուն** Նուարդ **փչ** կը խօսի, **ցաւ** կ'աշխատի. — Ուսուցիչը **սասիկ** պատժեց **ըմբոս** աշակերտները. — **Քարի** տղան **միտ** կը գովուի, **երբե՛ք** չի յանդիմանուիր. — **Քաջ** զինուորները **ուժգին** կը հնչեցնէին **փողերը**: **Մրիմ** ամպերը յամաբար առաջացան, **կասաղի** փոթորիկ մը փրթաւ **մէկէն** յորդ անձրեւ մը սկսաւ **խնայն** — **Մենք** բոլորովին թրջեցանք եւ անմիջապէս փախանք. — **Հոս** ու **հոն** դաւար ծառեր կ'երեւնային **հեռուանց**. — **Խենդուկ** Արսէն **երբեմն** կը խնդար, յանձախ կուլար. — **Ընդարձակ** սրահը **պեմօրէն** կահաւորեցինք. — **Բառերը** **որոշակի** արտասանեցէք:

Հրահանգ 189. — Վերի հրահանգին բայերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Ոչխարները փարախին մեջ ապսևով կեցած էին:

Սովալուկ գայլ մը եկաւ և փարախին շուրջ սկսաւ դառնալ, պտտիլ: Անփորձ դառնուկ մը ներսէն գայլը տեսնելով հարցուց անոր. «Ի՞նչ կը փնտռես այստեղ. — Թարմ խոտ, պատասխանեց գայլը, ես քիչով գոհացող եմ. — Եթէ այդպէս է, ըսաւ գառնուկը, ես ալ գամ, իրարու հետ եղբօր պէս ապրինք և միասին ճարակինք»: Այս ըսելով գառնուկը շատկեց փարախէն դուրս ուր գայլը զինքը գիշատեց անմիջապէս:

Խօսակցութիւն. — Ոչխարները ո՞ւր կեցած էին. — Ի՞նչ է փարախը. — Ի՞նչ ըրաւ գայլը. — Գառնուկը ի՞նչ հարցուց գայլին. — Ի՞նչ պատասխանեց գայլը. — Գայլը խոտակե՞ր է. — Գառնուկը ի՞նչ ըսաւ եւ ի՞նչ ըրաւ. — Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ. — Ինչո՞ւ համար խարուեցաւ գառնուկը:

Հրահանգ 190. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ շեղագիր բառերէն նախադրութիւնները մէկ զիծով մակրայները երկու զիծով ստորագծեցէք:

Հրահանգ 191. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Թէ որ ես գիր գրեմ, քէ որ ես հառ խօսիմ, քէ որ ես քեր կարգամ. — Թէ որ մեմ գիր գրեմ, քէ որ մեմ հառ խօսիմ, քէ որ մեմ քեր կարգամ:

Թէ որ դու գիր գրես, քէ որ դու հառ խօսիս, քէ որ դու քեր կարգաս. — Թէ որ դու գիր գրեմ, քէ որ դու հառ խօսիմ, քէ որ դու քեր կարգաք:

Թէ որ ան գիր գրէ, քէ որ ան հառ խօսի, քէ որ ան քեր կարգայ. — Թէ որ անմ գիր գրեմ, քէ որ անմ հառ խօսիմ, քէ որ անմ քեր կարգամ:

Հրահանգ 192. — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ստորադասական ներկան:

Շէմ Երեմի, լաւ ապրիլ, կարօք հոգալ:

ԴԱՍ. — ՇԱՂԿԱՊ ԵՒ ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

74. — Երկու բառեր կամ երկու խօսքեր իրարու կապելու համար կը գործածուին ուրիշ տեսակ բառեր որ կը կոչուին շաղկապ. օրինակ՝

Ոսկին եւ արծաթը մետաղ են, բայց ոսկին թանկագին է:

Այս խօսքերուն մէջ եւ, բայց շաղկապ են. եւ իրարու կապած է երկու բառեր. բայց՝ երկու խօսքեր:

75. — Կան մասնաւոր բառեր ալ որ ցաւ, վախ, ուրախութիւն, կամ որ և է յուզում յայտնելու կը ծառայեն և ձայնարկութիւն կը կոչուին. օրինակ՝

Ա՛հ ի՛նչքան քաղցր է կեանքը, բայց, աւա՛ղ, շատ կարճ է:

Այս խօսքերուն մէջ ա՛հ, աւա՛ղ ձայնարկութիւն են:

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի շաղկապ. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի ձայնարկութիւն, օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 193. — Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ խօսքերուն շեղագիր շաղկապներէն որո՞նք բառեր կը միացնեն, որո՞նք խօսքեր:

Աշխատաւոր տղան կը վարձատրուի, իսկ ծոյլը կը պատժուի. — Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ երեւան կուգայ. — Մարմինդ առողջ պահէ ո՞ր մտքով ալ առողջ ըլլաս. — Պատուէ՛ր հայրդ ու մայրդ, վասն զի անոնք բեգի կեանք տուին. — Դո՛հ եղիր վիճակէդ երբէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ. — Ծառերը կը ծաղկին եւ կը կանանչանան երբոր գարունը գայ:

Հրահանգ 194. — Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէ՛ք վարի նախադասութիւններէն յարմարցնելով:

Չուկերը կ'ապրին ջուրին... մարդիկ կ'ապրին ցամաքի... — Նաւը կը սուրճ... հաւահանգիս. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ կասութիւն եւ շուրջ... — Կառքը կեցաւ դրան... — Յոբելէն... զիւր կուգայ. — Յօդը կը փայլի մարգարիտի... — Պէտքս ծառէն... ինկաւ:

Միջեւ, նման, վրայ, ետ, վար, առջեւ, մէջ, դէպի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԸ

Գեղամ ու Վահրամ դպրոցին մէջ կը խօսակցէին: — «Գիտե՞ս Վահրամ, ըսաւ Գեղամ, թէ ո՞վ գտած է մեր լեզուի գիրերը: — Ո՛չ: — Ես գիտեմ. ուսուցիչն սաւ թէ

Ս. Մեսրոպ վարդապետը գրած է մեր լեզուին գիրերը: Եթէ գիր չունենայինք, պիտի չկրնայինք հայերէն գրել, կարդալ: Ուսուցիչն ըսաւ նաեւ թէ տղայ մը երբ գրել կարդալ սորվի, ամէնէն առաջ պէտք է որ ճանչնայ մեր տառերուն հեղինակը և երախտագիտութեամբ յիշէ անոր անունը»:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ գտաւ Հայոց գիրը. — Առանց գիրի ի՞նչ վիճակ կ'ունենայինք. — Տղաք ի՞նչ պարտին հայ տառերուն հեղինակներուն հանդէպ:

Հրահանգ 195. — Օրինակեցէ՛ք հետագայ խօսքերը, ստորագծելով ձայնարկութիւնները:

Ո՛հ, շատ տեսաւ եմ. — Ա՛խ, ցաւեա մի բեբեբ. — Օ՛հ, յառաջ փախցէ՛ք. — Ափսո՛ս պատեհութիւնը կորցուցի. — Բի՛ւժ, գէ՛տ կը հոսի. — Ա՛յ, սոսկալի բան է. — Հօ՛, եզե՛րս, փախցէ՛ք. — Գէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ, հեռացի՛ր, քիւրարագ:

Հրահանգ 196. — Լրացուցէ՛ք հետագայ խօսքերը, վարի մակբայներէն յարմարները զննելով:

Ժամանակը ... կ'անցնի. — Փիղը... կ'ապրի. — Սուս մի խօսիք ... — Սոսուած ... ներկայ է: — Բարի անունը ... կը տես. — Ընկերդ... սիրէ. — Չար ընկերներէ... կեցէ՛ք. — Նախ խորհէ՛ք... գործէ. — Ամբերիկացիները... կը համարդեն. — Առիւծը ... կը մոռնէ:

Ամենեւին, յաճախ, յախտան, անպա, ամենուրեք, եե՛նու, արեւմտիկ, շատեց, արագորէն, անեղաբար, երկար: Օրինակ. — Ժամանակը արագորէն կ'անցնի:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

76. — Որ եւէ խօսք որ ամբողջ իմաստ մը կուտայ, կը կոչուի նախադասութիւն. օրինակ՝

Ժամանակը դրամ է:

Մեարդ գտաւ Հայոց գիրը:

Ասոնք զատ զատ երկու նախադասութիւններ են:

77. — Խօսքի մը մէջ ա՛յնչափ նախադասութիւն կայ որչափ որ գիմաւոր բայ կայ. օրինակ՝

Շերամը թուրի տերեւներով կը սնանի և կը սնանէ իր խողակը որմէ մետաքս կը պատաստուի:

Այս խօսքին մէջ երեք բայ կայ, կը սնանի, կը սնանէ, կը պատաստուի, ուրեմն երեք նախադասութիւն կայ, որոնք են.

Ա. Շերամը թուրի տերեւներով կը սնանի.

Բ. Եւ կը մտնէ իր խողակը.

Դ. Որմէ մետաքս կը պատաստուի:

Հարցարան. — Ի՞նչ է նախադասութիւնը, օրինակներ տո՛ւր, — Խօսքի մը պարունակած նախադասութեանց թիւը ի՞նչպէս կ'որոշուի. — Օրինակով մը բացատրէ՛:

Հրահանգ 197. — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէք վարի բառերէն յարմար շարկապներով,

Վագրը... արծիւը գիւսախէ կենդանիներ են. — Օձը սողուն է... սաւեակը՝ բռնուն. — Զուրը կը սառի... օղը ցուրտ ըլլայ: — Պառկեցայ... հիւանդ եմ... ուսումը կը սիրէ՛մ պարսիք աշխատիլ. — Յանգամազ գործեցիք... պիտի պատժուիք — Պէտք է որ անձրեւէ ... բոյսերը անին — Ագահը... հարուստ է... չի վայելի:

Յրբոր, ուրեմն, իսկ, եւ, որպէսզի, որովհետեւ, եթէ, բայց, թէպէտ:

Հրահանգ 198. — Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հետագայ բայերով:

Ծագեցաւ, կը խաղար, պիտի հնչէ, սերմանէ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԺԱՍՋԱՆ ՄԱՆՈՒԿ

Մանուկ մը պատուհանին առջեւ կը պատրաստէր իր դասերը, մինչ փայլուն արեւը դուրսէն զինք կը հրաւիրէր ու կ'ըսէր, «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի՛ ել, սկսէ՛ խաղերդ»: Տղան պատասխանեց արեւին: «Ո՛չ, պայծա՛ռ արեւիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, պէտք է որ առաջ դասերս պատրաստեմ»: — Պատուհանին տակ, ծառին վրայ սիրուն թռչնիկը կ'երգէր ու միշտ այսպէս կ'ըսէր. «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի ելիր, սկսէ՛ խաղերդ»: Մանուկը թռչնիկին ալ պատասխան տուաւ. «Ո՛չ, սիրուն թռչնիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, թո՛ղ որ դասերս վերջացնեմ»:

Մանուկը կարդաց ու գրեց, բոլոր գործերը աւարտեց, գիրքերը ժողվեց, դարակին մէջ դրաւ, ապա դէպի պարտէզ վաղեց ուրախ զուարթ և համարձակ ձայնով գոչեց. «Ո՞վ է զիս հրաւիրողը»: Արեգակն այն ատեն անոր համար աւելի գեղեցիկ կը փայլէր փոքրիկ թռչունը աւելի զմայլելի կ'երգէր:

Խօսակցութիւն. — Մանուկ մը ինչո՞վ կը գրադէր. — Արեւն ի՞նչ ըսաւ իրեն: — Մանուկն ի՞նչ պատասխանեց. — Թռչնիկը, ի՞նչ ըսաւ իրեն. — Մանուկը ի՞նչ պատասխան տուաւ: — Մանուկը երբ դասերը վերջացուց, ի՞նչ ըրաւ. — Ի՞նչպիսի մանուկ մըն էր այս: — Ո՞րն աւելի նախապատիւ է, դասը թէ խաղը:

Հրահանգ. 199. — Օրինակեցէ՛ք վերի ընթերցումը, դիմաւոր բայերն ստորագծելով եւ նախադասութիւններն իրարմէ զտնելով ուղղադիմաց գիծերով:

Հրահանգ 200. — Մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հետագայ գոյականներով:

Դորձաւոր, աղամանդ, կարիւս, ցուսան, կառէ: Օրինակ. — Դորձաւորը կ'աշխատի օրն ի օրն:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԷԱԿԱՆ ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍԵՐԸ

78. — Նախադասութիւն մը առնուազն պէտք է որ պարունակէ երկու էական բարեր, *սեռ* բայի եւ բայ: Առանց ասոնց խօսք չի կազմուիր:

79. — Նախադասութեան մէջ գտնուած միւս բառերը տէր բային կամ բային իմաստը լրացնելու կը ծառայեն եւ կը կոչուին անոնց յրացուցիչները. օրինակ՝ Վարդապետը եկաւ:

Ծերունի վարդապետը երէկ եկաւ:

Վանքին ծերունի վարդապետը երէկ գիւղէն եկաւ:

Այս երեք նախադասութեանց առաջինը կը պարունակէ նախադասութեան մը միայն էական մասերը. *սեռ* բայի եւ բայ. Նոյն նախադասութիւնը երկրորդին եւ երրորդին մէջ ընդլայնուած է լրացուցիչ բառերով. այսպէս՝

Վանքի, ծերունի բառերը լրացուցիչն են վարդապետը երէկ եկաւ:

Երէկ, գիւղին բառերը լրացուցիչն են եկաւ բային:

80. — Տէր բային երբոր անձնական դերանուն է, չառ անգամ յայտնի չի դրուիր. օրինակ՝

Երգեցէ՛ք, փոխանակ ըսելու՝ դուք երգեցէ՛ք:

Հաց կերայ, փոխանակ ըսելու՝ ես հաց կերայ:

Այս նախադասութեանց մէջ դուք, ես դերանուն տէր բայինները զօրութեամբ կ'իմացուին:

Հարցաւան. — Նախադասութիւն մը առնուազն քանի՞ բառ պարունակելու է — Նախադասութեան միւս բառերը ի՞նչ պաշտօն ունին, ի՞նչ կը կոչուին. — Օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ տէր բայինները կրնան յայտնի չլրուիլ օրինակներով բացատրել:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԶԵՄ ԳԻՏԵՐ ԻՆՉՈՒ

Զեմ գիտեր ինչո՞ւ ձմեռուան օրը
կը յիշեմ ես միշտ իմ խեղճ եղբայրը,
կը խորհիմ, արդեօք չունի՞ ան կարիք,
Հաց, միս, եղ ու փայտ, ունի՞ ան մուշտակ,
Ամո՞ւր է տունը, տանիքը չէ՞ ծակ...:
Ու այսպէս ես միշտ ձմեռուան օրը
Միտքս կը բերեմ իմ խեղճ եղբայրը:

ԳԱՄԱՌ. ԳԱԹԻՊԱ.

Հրահանգ 201. — Յետագայ խօսքերուն պարունակած բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանացի:

Վարդն ու շուշանը քաղցրաբոյր ծաղիկներ են — Պրուսայի մէջ ջերմուկներ կան — Գո՛ւնի քնքի օգնէ. ուրիշին մի վստահիր. — Վա՛յ գուլիս կը ցաւի. — Զմեռն անցաւ բայց ցուրտ է ատկուին. — Ես վաղը Գաղատիա պիտի երթամ քանզի գործ ունիմ հոն. — Վախում ուր եկաւ զրպարոց եւ սփռէր զանի յանդիմանեց — Ո՛հ, շատ կը ցաւիմ այդ աղկածին վրայ. — Այս աղջիկը չարամանի է. վարժուեցին հանեց զինք՝ երկրորդ դասարանէն. — Արեւիս իր կատուին հետ կը խաղար, կատուն յանկարծ հանկուսեց, անոր ձեռքը:

Հրահանգ 202. — Որոշեցէ՛ք բերանացի հետագայ նախադասութեանց էական մասերը (տէր բայի եւ բայ).

Անճառ եկաւ. — Կառապանը շարունակ կը մտնէ ձիւն. — Ծոյլ Շուշանը շատ կը բնակայ. — Պարտէզին ծառք պիտի չորնայ. — Մենք գիւղը կը բնակինք. — Ծովը շատ խորունկ է. — Դուն միշտ կը խնդաս. — Լեռները բարձր են. — Անքիւ ձուկեր կան ծովերուն մէջ:

Հրահանգ 203. — Վերի նախադասութեանց մէջ լրացուցիչ պաշտօն ունեցող բառերը որոշելով ստորագծեցէ՛ք:

Հրահանգ 204. — Յետագայ նախադասութեանց մէջ զօրութեամբ իմացուած դերանուն տէր բայինները գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Շատ դրամ ունիմ. — Դատը սուղեցա՞ւ. — Կառուով մեկնեցաւ. — Ուրախ ըլլանք. — Յոգներ էք. — Ինծի եկէք:

ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻՇ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

81. — Լեզուին մէջ կան բառեր որ միեւնոյն կամ իրարու նման նշանակութիւններ կուտան. օրինակ՝
Ագահ, Ժլատ, կծծի են.:

Այս տեսակ բառերը հոմանիշ կը կոչուին:

82. — Բառեր ալ կան որ իրարու հակառակ նշանակութիւն կուտան. օրինակ՝

Ցուրտ հակառակն է տաք.

Լոյս, » » մութ.

Այս տեսակ բառերն ալ կը կոչուին հակառակ:

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն հոմանիշ կ'ըսուի, օրինակներ տուր, — Ո՞ր տեսակ բառերուն հակառակ կ'ըսուի օրինակներ տուր:

Հրահանգ 205. — Հետագայ նախադասութեանց բայերուն մէջմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ՛ք:

Ծառը ծաղկեցաւ. — Ձմեռն անցաւ. — Ճամբան ծուռ էր. — Ծառան կը վարձատրուի. — Երգիչները երգեցին:

Օրինակ. — Նուեին ծառը ծաղկեցաւ:

Հրահանգ 206. — Հետեւեալ նախադասութեանց բայերուն մէջմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ՛ք:

Մօսկը կ'աճխասի. — Աւստրալիան կը յարիւ. — Զարը կը պատճառի. — Մենք տեսնեմք զինք:

Օրինակ. — Մօսկը կ'աճխասի դաւան մէջ:

Հրահանգ 207. — Լուծեցէ՛ք հետագայ պարզ նախադասութիւնները, որոշելով բառերուն տեսակները եւ պաշտօնները:

Բունը կազդուրիչ է. — Կրակը կը հալեցնէ մեծադեմերը. — Աւստրալիայի բարձր էր. — Գայլը պատահեց գառնուկը. — Նաւը մեքենաներ ունի. — Ամառը տաք եղաւ. — Շոգին ոյժ կ'արտադրէ. — Թռչունը փախաւ. — Դեղձը ծաղիկ պիտի բանայ. — Զինները հալեցան:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. ՊԶՐՈՏ ԱՐՏԵՄԻՍԸ

Արտեմիս ծաղկասի հրապուրիչ աղջիկ մըն է, թարմ և կարմրորակ գէմքով: Եւ իր սնդուսէ մինիւնիկ կիսակօշիկներով փողոցին մէջ կը քալէ, իր վարդադոյն պարեգօտը հագած և թաւշեայ գըլխարկը դրած, կարծես փոքրիկ թագուհի մըն է: Բայց Արտեմիս զե՛լ քերուքիւն մը ունի. պէրտ է: Իր ձեւերը փոխանակ ըլլալու պարզ և բնական, ծաղրելի և արուեստակեալ են: Ան նոյն իսկ չի հաճիր խաղալ այն ընկերներուն հետ որ իրեն չափ լաւ հագուած չեն: Անոր համար անկեղծ բարեկամ չունի բնաւ: Իր ընկերները ետեւէն կը ծաղրեն զինք:

Խօսակցութիւն. — Արտեմիս ինչպիսի աղջիկ մըն է. — Ի՞նչ պէս կը հագուի. — Փողոցին մէջ քալելու ատեն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ է Արտեմիսի թերութիւնը. — Ի՞նչ ըսել է պէրտ. — Իր ձեւերն ի՞նչպէս են. — Ի՞նչ ըսել է արուեստակեալ. — Արտեմիս քարեկամ ունի՞. — Ինչո՞ւ համար կը ծաղրեն զինք. — Իրաւունք ունի՞ ծաղրելու:

Հրահանգ 208. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը. շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիշներ գործածելով:

Հրահանգ 209. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 210. — Յետագայ բառերուն մէջ իրարու հոմանիշները գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Խրհիք, մէզ, անուշ, գաւազան, տեսիլ, այգ, ճիւղ, քաղցր, մարախուղ, ցուպ, խուր, արեւոյշ:

Հրահանգ 211. — Հետեւեալ բառերուն հակառակները գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Բարձր, զիւր, խիս, յիմար, ելլել, ներս, ուրախ:

ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

83. — Ինչպէս որ ծառի մը արմատէն կամ բունէն վը ծնի բազմաթիւ ճիւղեր, այնպէս ալ բառի մը վրայ մէկ կամ աւելի վանկեր աւելնալով՝ առաջ կուգան ուրիշ նոր բառեր. օրինակ՝

Մայր բառէն առաջ եկած են աննայր, նայրենի, նայրախան, նայրուքիւն եւն:

84. — Այն վանկը կամ վանկերը որ այսպէս բառի մը սկիզբը կամ վերջը կը կցուին ուրիշ նոր բառեր չինելու համար կը կոչուին նաւնիկ:

Վերի օրինակներուն մէջ նայր բառին սկիզբն աւելցած ան, վերջը աւելցած ենի, ան, ուրիւն՝ մասնիկ են:

85. — Այն բառերը որ այսպիսի մասնիկներով կազմուած են, կը կոչուին ածանցեալ բառեր:

86. — Այն բառերը որ մասնիկ չունին, կը կոչուին պարզ կամ արմատ բառեր. օրինակ՝

Գոյն, մեծ, վարդ, աղ, պարզ բառեր են:

Դժգոյն, մեղաւոր, վարդունի, աղի, ածանցեալ բառեր են:

Հարցարան. — Բառէ մը ի՞նչպէս առաջ կուգան ուրիշ բառեր, օրինակներ տուր. — Բառի մը վրայ աւելցած վանկերը ի՞նչ կը կոչուին. — Մասնիկով կազմուած բառերն ի՞նչ կը կոչուին. — Մասնիկ չունեցող բառերն ի՞նչ կը կոչուին. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 212. — Յետագայ բառերէն պարզերն ու ածանցեալները որոշելով՝ գտա՛ր գտա՛ր սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ր:

Բար, բարոս, փոք, փոքիկ, փոքաւոր, գործաւոր, գործարան, անգործ, բախտ, բախտաւոր, դժբախտ, գետ, գետակ, բազ, բազուկի, գոգնոց:

Հրահանգ 213. — Վերի հրահանգին ածանցեալ բառերուն մասնիկները որոշեցէ՛ր բերանացի:

ԱՐՏԱՍՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՎԱՐԴԸ

Պարմիր, ճերմակ, դեղին վարդ,
Պատուհանիս սիրուն զարդ,
Ի՞նչ աղուոր գոյն, բոյր ունիս,
Որ ամէնէն կը սիրուիս:
Ես ալ արդեօք չե՞մ կրնար
Սիրուիլ ընդմիշտ, անդադար:

Պղտի՛կ տըղաք, լա՛ւ գիտնանք,
Երբ աղնիւ բոյր ունենանք,
Տեսք մը մաքուր ու անմեղ,
Կը սիրեն մեզ ամէն տեղ:

ԾԱՆԻԿ

Հրահանգ 214. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ր վերի ոտանաւորը:

Հրահանգ 215. — Յետեւեալ բառերուն մէջմէկ հոմանիշ գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ր:

Լեզի, համբայ, փափաք, գեփիւտ, բաջ, սյժ, ծուխ, գոլորճի. խենդ, մարգ, վիգ:

Հրահանգ 216. — Յետագայ բառերէն իրարու հակառակները որոշելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ր:

Հարուստ, արեւիկ, քարմ, սկար, ասի, ամիւ, լեռ, կարծր, մահ, արդար, բարեկամ, զօրաւոր, արեւմուտք, աղբաս, ձոր, մեղաւոր, օրիկ, վրայ, փափուկ, բերիկ, ձնուկ, բեմամի:

Հրահանգ 217. — Գրեցէ՛ր թէ ի՞նչ կը կոչուի՝

Այն որ ոչխարն կ'արածէ. այն բոյսը որ հաց չիճելու կը ծառայէ. այն մեծաղը որ ամէնէն բանկագինն է. այն հեղուկը որով մարդիկ կը զինովան. այն կենդանին որ մուկ կ'որսայ. այն գործիքը որով երկաթ կը ձեծեն:

Հրահանգ 218. — Ըսէ՛ր թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ են թէ ածանցեալ:

ԴԱՍ. — ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐ

87. — Շատ անգամ երկու պարզ բառեր իրարու կցուելով ալ կը կազմեն նոր բառեր. օրինակ՝

Մեծատուն, ծակաչք, թուլբերան են. որ կադմուած են մեծ և տուն, ծակ է աչք, քուշ և քերսն, բառերէն:

88. — Այն բառերը որ այս երկու կամ աւելի բառերով կազմուած են. կը կոչուին բարդ բառ:

89. — Բարդ բառերու մէջ յաճախ երկու բառ իրարու միացած կ'ըլլայ ա, ե ձայնաւորներով որ կը կոչուին յօդակապ. օրինակ՝

Գանձապետ, սեղանատուն, ծաղկեփունջ եւն:

Այս բառերուն ժէջ ա, ե յօդակապ են:

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի բարդ. — Օրինակներ տուր. — Ի՞նչ է յօդակապը. օրինակներու վրայ ցոյց տուր յօդակապը:

Հրահանգ 219. — Դրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի

Այն որ որս կ'ընէ, այն որ պարտէզ կը մշակէ, Այն որ ուրիշի մը բով կ'սպասաւորէ, այն տեղն ուր հիւանդներ կը դարմանուին, այն տեղն ուր շատ ծառեր կան, այն տեղն ուր կեցակուր կ'ուսեն. այն ծառը որ տանձ կուտայ, այն որ զիւր կը բնակի, այն աղջիկը որ հարս պիտի ըլլայ, այն գործիքը որով կը բամեն, այն որ գործ չունի, այն որ բախտ չունի:

Հրահանգ 220. — Ըսէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ բառեր են թէ ածանցեալ:

Հրահանգ 221. — Որոշեցէ՛ք թէ յետագայ բառերէն որո՞նք պարզ են, որո՞նք ածանցեալ, որո՞նք բարդ:

Անցնող, սար, հորսուկ, ձուռակ, պղծանոց, մասադասունկ, գոհարավանառ, սարսափելի, լայնօրէն, պարեգ, հոգի, երգիչ, բուփ, աւագուս, մարգագեփն, դաւաւաւէս, ուժեղ, աբի, աբխաթիս, դամասումս, շահ, ծով, ծովածոց, հարսնեսուն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵՇԵՆՈՍԻԿԸ

— «Ես չեմ վախնար դայլէն», կ'ըսէր Պօղոսիկ, եւ ձեւերով ըսպառնական, մեծխօսիկ, «Թո՛ղ դայ մէյ մը, կը պօռար ան, որ խեղդեմ Ու փռեմ գինք գետնի վերայ, մարդոց դէմ. ես կտրիճ եմ, ես ուժեղ եմ, ես շատ քաջ...»

Յանկարծ ծակէն մուկ մը գալով դէպ առաջ

Խօսքը կը տրեց մեր քաջին որ ահաբեկ՝

Աղաղակներ արձակելով խոյս տուաւ:

Քաջութիւնը խօսքերու մէջ չէ՛ր երբեք.

Գործքով է որ կը հասկցուի մեր արժէք:

Թրգմ. Յ. Գ.

ՅԲ. ՊՍԿԱՅԻ

Խօսակցութիւն. — Պօղոսիկ ի՞նչպիսի տղայ մըն էր. — Ի՞նչ ըսել է մեծխօսիկ. — Պօղոսիկ ի՞նչ ըսելով կը պարծենար. — Յանկարծ ի՞նչ պատահեաւ. — Պօղոսիկ ի՞նչ ըրաւ. — Ուրեմն Պօղոսիկ իսկապէս քաջ էր թէ վախկոտ. — Քաջութիւնը խօսքով պէտք է ըլլայ թէ գործքով. — Կը ծանչնա՞ր իսկապէս քաջ մարդեր:

Հրահանգ 222. — Դրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ նպար կը ծախէ, այն որ դեղ կը պատրաստէ, այն որ պանդխտ կը բանեցնէ, այն տեղը ուր զինի կը խրմեն, այն որ մեկուն դասը կը պատգամէ, այն դասընդ որ զիրեք կը դնեն:

Հրահանգ 223. — Ըսէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ, ածանցեալ թէ բարդ բառեր են:

Հրահանգ 224. — Յո՛յց տուէք հետագայ բարդ բառերուն պարունակած յօդակապերը եթէ ունին

Վարձատու, հանդիսավայր, մանկապարտէզ, պոլսերնակ, անուշապուր, պարագլուխ, ճնշեալ, մանրակէլ, հիւսիսայ:

Հրահանգ 225. — Լուծեցէ՛ք հետագայ պարզ նախադասութիւնները՝ որոշելով բառերուն տեսակներն ու պաշտօնները.

Երկինքը կապոյտ է. — Մեղուն խաչքեց Գիգորը. — Սորվէ դաւ. — Օդը տաքաւ. — Ես յոգեկցայ. — Ուրախ ըլլանք:

Տարր. Քերականութիւն

ԱՌՈԳԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Շեշտ (') Պարոյկ (°) Երկար (')

Կ Է Տ Ե Ր

Ստորակէտ (,)
Բուժ (')
Միջակէտ (.)
Վերջակէտ (:)

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ենթամնաց (~)
Ապաթարց (')
Դծիկ (—)
Փակադիծ ()
Չակերտ (« »)
Բաղմակէտ (. . . .)

ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՁԵԻ

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղ. եւ Հայց.	Վարդ	Վարդեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Վարդի	Վարդերու
Բացառ.	Վարդէ	Վարդերէ
Գործիակ.	Վարդով	Վարդերով

ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՁԵԻՆԵՐ

Ա. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Հայ	Հայեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Հայու	Հայերու
Բացառ.	Հայէ	Հայերէ
Գործիակ.	Հայով	Հայերով

Բ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Գիտութիւն	Գիտութիւններ
Սեռ. եւ Տրակ.	Գիտութեան	Գիտութիւններու
Բացառ.	Գիտութենէ	Գիտութիւններէ
Գործիակ.	Գիտութիւնով կամ գիտութեամբ	Գիտութիւններով

Գ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Օր	Օրեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Օրուան	Օրերու
Բացառ.	Օրէ , օրուքնէ	Օրերէ
Գործիակ.	Օրով	Օրերով

Ա. ԼՅՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍՍՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք. Ես կը գրեմ	Մենք կը գրենք
Բ. » Դուն կը գրես	Դուք կը գրէք
Գ. » Ան կը գրէ	Անոնք կը գրեն

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք. Ես կը գրէի	Մենք կը գրէինք
Բ. » Դուն կը գրէիր	Դուք կը գրէիք
Գ. » Ան կը գրէր	Անոնք կը գրէին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք. Ես գրեցի	Մենք գրեցինք
Բ. » Դուն գրեցիր	Դուք գրեցիք
Գ. » Ան գրեց	Անոնք գրեցին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք. Ես պիտի գրեմ	Մենք պիտի գրենք
Բ. » Դուն պիտի գրես	Դուք պիտի գրէք
Գ. » Ան պիտի գրէ	Անոնք պիտի գրեն

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք. Ես պիտի գրէի	Մենք պիտի գրէինք
Բ. » Դուն պիտի գրէիր	Դուք պիտի գրէիք
Գ. » Ան պիտի գրէր	Անոնք պիտի գրէին

ՀՐԱՄԱՅԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն գրէ	Դո՛ւք գրեցէք
-------------------	--------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես գրեմ	Մենք գրենք
Բ. » Դուն գրես	Դուք գրէք
Գ. » Ան գրէ	Անոնք գրեն

Անկասար

Ա. Դեմք Ես գրէի	Մենք գրէինք
Բ. » Դուն գրէիր	Դուք գրէիք
Գ. » Ան գրէր	Անոնք գրէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրեմ	Մենք թո՛ղ գրենք
Բ. » Դուն թո՛ղ գրես	Դուք թո՛ղ գրէք
Գ. » Ան թո՛ղ գրէ	Անոնք թո՛ղ գրեն

Անկատար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ գրէի	Մենք թո՛ղ գրէինք
Բ. » Դուն թո՛ղ գրէիր	Դուք թո՛ղ գրէիք
Գ. » Ան թո՛ղ գրէր	Անոնք թո՛ղ գրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անբերեոյր

Դրեմ

Ներկայ ընդունելութիւն Դրող	Անցեալ ընդունելութիւն Դրած, գրեմ
-------------------------------	-------------------------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Դրեմք, գրեմ

Բ. ԼՆՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԻԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Ես կը խօսիմ	Մենք կը խօսինք
Բ. » Դուն կը խօսիս	Դուք կը խօսիք
Գ. » Ան կը խօսի	Անոնք կը խօսին

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը խօսէի	Մենք կը խօսէինք
Բ. » Դուն կը խօսէիր	Դուք կը խօսէիք
Գ. » Ան կը խօսէր	Անոնք կը խօսէին

Անցեալ կատարեալ

Ա. Դեմք Ես խօսեցայ	Մենք խօսեցանք
Բ. » Դուն խօսեցար	Դուք խօսեցաք
Գ. » Ան խօսեցաւ	Անոնք խօսեցան

Բացարձակ ապառնի

Ա. » Ես պիտի խօսիմ	Մենք պիտի խօսինք
Բ. » Դուն պիտի խօսիս	Դուք պիտի խօսիք
Գ. » Ան պիտի խօսի	Անոնք պիտի խօսին

Ոնկասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսէի	Անոնք պիտի խօսէին
Բ. » Դուն պիտի խօսէիր	Դուք պիտի խօսէիք
Գ. » Ան պիտի խօսէր	Անոնք պիտի խօսէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք Դո՛ւն խօսէ	Դո՛ւք խօսեցէք
--------------------	---------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես խօսիմ	Մենք խօսինք
Բ. » Դուն խօսիս	Դուք խօսիք
Գ. » Ան խօսի	Անոնք խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես խօսէի	Մենք խօսէինք
Բ. » Դուն խօսէիր	Դուք խօսէիք
Գ. » Ան խօսէր	Անոնք խօսէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսիմ	Մենք թո՛ղ խօսինք
Բ. » Դուն թո՛ղ խօսիս	Դուք թո՛ղ խօսիք
Գ. » Ան թո՛ղ խօսի	Անոնք թո՛ղ խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսէի	Մենք թո՛ղ խօսէինք
Բ. » Դուն թո՛ղ խօսէիր	Դուք թո՛ղ խօսէիք
Գ. » Ան թո՛ղ խօսէր	Անոնք թո՛ղ խօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյր

Խօսիլ

Ներկայ ընդունելութիւն Խօսող	Անցեալ ընդունելութիւն Խօսած, խօսեր
--------------------------------	---------------------------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Խօսելիք, խօսելու

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ	
Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք Ես կը կարգամ	Մենք կը կարդանք
Բ. » Դուն կը կարգաս	Դուք կը կարդաք
Գ. » Ան կը կարգայ	Անոնք կը կարդան

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը կարդայի	Մենք կը կարդայինք
Բ. » Դուն կը կարդայիր	Դուք կը կարդայիք
Գ. » Ան կը կարդար	Անոնք կը կարդային

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք Ես կարդայի	Մենք կարդայինք
Բ. » Դուն կարդայիր	Դուք կարդայիք
Գ. » Ան կարդայ	Անոնք կարդային

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարգամ	Մենք պիտի կարդանք
Բ. » Դուն պիտի կարգաս	Դուք պիտի կարդաք
Գ. » Ան պիտի կարգայ	Անոնք պիտի կարդան

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի կարդայի	Մենք պիտի կարդայինք
Բ. » Դուն պիտի կարդայիր	Դուք պիտի կարդայիք
Գ. » Ան պիտի կարդար	Անոնք պիտի կարդային

ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի	Յոգնակի
Բ. Դեմք Դո՛ւն կարգա	Դո՛ւք կարդացեք

ՍՏՈՐԱԴՍՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ	
Ա. Դեմք Ես կարգամ	Մենք կարդանք
Բ. » Դուն կարգաս	Դուք կարդաք
Գ. » Ան կարգայ	Անոնք կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք Ես կարդայի	Մենք կարդայինք
Բ. » Դուն կարդայիր	Դուք կարդայիք
Գ. » Ան կարդար	Անոնք կարդային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ	
Ա. Դեմք Ես թո՛ղ կարգամ	Մենք թո՛ղ կարդանք
Բ. » Դուն թո՛ղ կարգաս	Դուք թո՛ղ կարդաք
Գ. » Ան թո՛ղ կարգայ	Անոնք թո՛ղ կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ կարդայի	Մենք թո՛ղ կարդայինք
Բ. » Դուն թո՛ղ կարդայիր	Դուք թո՛ղ կարդայիք
Գ. » Ան թո՛ղ կարդար	Անոնք թո՛ղ կարդային

ՍՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անցեալ կարգալ	
Ներկայ ընդունելութիւն	Անցեալ ընդունելութիւն
կարգացող	կարդացած, կարդացեք

Ապառնի ընդունելութիւն
կարդալիք, դարդալու

ՑԱՆԿ ԴԱՍԵՐՈՒ

	էջ
Լեզուին տարրերը	6
Ձայնաւոր և բաղաձայն տառեր	8
Ոստք և իր կազմութիւնը	10
Ոստքին ուղղադրութիւնը	12
Անուն կամ գոյական և ածական	14
Յատուկ և հատարակ անուն	18
Գոյականին յօդը	20
Գոյականին թիւը	22
Գոյականին հոլովը	24
Հոլովման սովորական ձեւը	28
Դերանուն	30
Անձնական դերանուն	32
Դերանուններու հոլովումը	34
Որակական ածական	36
Թուական ածական	38
Յուշական ածական	40
Անորոշ ածական	42
Բայ	46
Տէր բայի կամ ենթակայ	48
Բային թիւը	50
Բային դէմքը	52
Բային ժամանակը	54
Բային խոնարհումը	56
ԵՄ բային խոնարհումը	58
Էական բայ և ստորոգելի	60
Ներդործական բայ և սեռի խնդիր	62

Նախադրութիւն	66
Մակբայ	68
Շաղկապ և ձայնարկութիւն	70
Նախադասութիւն	72
Նախադասութեան էական և լրացուցիչ մասերը	74
Հոմանիչ և հականիչ բառեր	76
Պարզ և ածանցեալ բառեր	78
Բարդ բառեր	80
Առողանական նշաններ և կէտեր	82
Հոլովումներու պատկեր	83
Ա. լծորդութիւն . — ԳՐԵԼ բային խոնարհումը	84
Բ. » . — ԽՕՍԻԼ » »	86
Գ. » . — ԿԱՐԴԱԼ » »	88

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

	ԷՄ
Բարի աչակերտը (պատկերազարդ)	7
Ազնիւ ընկերը (»)	9
Աշխատութիւնը (»)	13
Մեր դատարանը (»)	15
Ձին և էշը	17
Իմ ընթանիքս (»)	19
Իմ փարախս (»)	23
Հասկաքաղ աղջիկը (»)	27
Մատերը	29
Բարի զաւակ մը (»)	31
Պտոյտ մը (»)	37
Մեր դպրոցը	39
Անձրեւատ օր մը (»)	43
Մուկն ու ձին (»)	45
Պարտիզպանը (»)	47
Զապէլն ու Ֆիաէլը (»)	51
Երկու մեղուները (»)	55
Ազոռն ու աղուէսը (»)	61
Խելօք Դաւիթ	64
Գայլն ու գառնուկը (»)	69
Հայոց գիրը (»)	71
Ժրաջան մանուկը	73
Պէրոտ Արտէմիսը (»)	77

ՅԱՆԿ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

	էջ
Թէեւ պղտիկ եմ	11
Սիրածներս	16
Փոքրիկ ապուշը (պատկերազարդ)	21
Փոքրիկ քոյրերը()	25
Երբոր մանկիկ ենք	28
Վարդաբոյր ծղօտը	33
Աղջիկն ու թռչնիկը (պատկերազարդ)	35
Նարինջը	41
Ծաղիկներուն քունը	44
Մարտ	49
Բարձիկը	53
Նաւը (պատկերազարդ)	57
Ծիծեռնակին	63
Մանուկն ու թիթեռը (Պատկերազարդ)	65
Հայրենի աղբիւրը	67
Չեմ դիտեր ինչու	75
Վարդը	79
Մեծխօտիկը	81

Հրապարակում
 1922

ԳՐԱՏԱՆՍ ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ					Ղրշ.
Ծիածան,	Ա.	գիրք			25
—	Բ.	գիրք			30
—	Գ.	գիրք			50
Նոր Քերականք.	արդի հայ.	լեզ.	պոկզ.	տարրկ.	30
—	—	—	—	Միջին	65
—	—	—	—	Բարձր.	100

Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գանձարան	Տարրական	պատկզ.			30
—	Միջին	—			50
—	Բարձրագոյն	—			150

Դ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

Տարր.	Թուարանութիւն,	Ա. Բ. տարի,	Ը. տպգր.	35
Միջին	Ընթացք	Թուարանութեան.	Գ. Դ. տարի,	
	է տպագր.			70
Բարձրագոյն	Ընթացք,	Ե. Զ. Տարի,	Ե. տպագր.	150
—	—	—	— Տոմարկլթնով.	225

Հ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Աշխարհագրութիւն	Տարր.	պատկզ.	Դ. տպագր.	50
-----------------	-------	--------	-----------	----

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Խոհանոցի Գրք.

2486

2013

«Ազգային գրադարան»

NL0061703

